

Usporedba nastave materinskoga jezika u primarnome obrazovanju u Hrvatskoj i Švedskoj

Vučijević, Antea

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:904755>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-19**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE**

**ANTEA VUČIJEVIĆ
DIPLOMSKI RAD**

**USPOREDBA NASTAVE MATERINSKOGA
JEZIKA U PRIMARNOME OBRAZOVANJU U
HRVATSKOJ I ŠVEDSKOJ**

Zagreb, rujan 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE
Zagreb

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnice: Antea Vučijević

**TEMA DIPLOMSKOGA RADA: Usporedba nastave
materinskoga jezika u primarnome obrazovanju u
Hrvatskoj i Švedskoj**

MENTOR: dr. sc. Tamara Gazdić-Alerić, izv. prof.

Zagreb, rujan 2018.

Sažetak	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
Summary.....	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
UVOD	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
1. PRIMARNO OBRAZOVANJE.....	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
1.1. Primarno obrazovanje u Hrvatskoj.....	5
1.1.1. Kognitivne razvojne faze Jeana Piageta.....	5
1.2. Primarno obrazovanje u Švedskoj.....	7
2. NASTAVA MATERINSKOGA JEZIKA	8
2.1. Nastava hrvatskoga jezika.....	9
2.1.1. Nastavno područje hrvatski jezik.....	10
2.1.2. Nastavno područje jezično izražavanje.....	10
2.1.3. Nastavno područje književnost.....	11
2.1.4. Nastavno područje medijska kultura.....	12
2.1.5. Nastavno područje početno čitanje i pisanje.....	12
2.2. Nastava švedskog jezika.....	13
2.2.1. Ishodi u švedskom Kurikulu.....	13
2.2.2. Ishodi za obrazovno razdoblje od 1. do 3. razreda.....	14
2.2.3. Ishodi za obrazovno razdoblje od 4. do 6. razreda.....	14
3. DOKUMENTI ZA ORGANIZACIJU NASTAVE	15
3.1. Odgojno-obrazovni program u Hrvatskoj .	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
3.2. Švedski nacionalni dokument – Kurikul.....	19
4. KURIKULNA REFORMA U HRVATSKOJ 21	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
4.1. Razlike Nastavnog plana i programa i Nacionalnog kurikula.....	23
4.2. Kritika kurikula.....	24
4.3. Predmetni kurikul za nastavni predmet Hrvatski jezik.....	25
4.3.1. Odgojno-obrazovni ciljevi učenja i poučavanja u predmetu Hrvatski jezik ...	26
4.3.2. Domena Komunikacija i jezik.....	27
4.3.3. Domena Književnost i stvaralaštvo.....	29
4.3.4. Domena Kultura i medij.....	31
5. VREDNOVANJE	33
5.1. Vrednovanje nastavnog predmeta Hrvatski jezik u hrvatskim školama	34
5.2. Vrednovanje nastavnog predmeta Švedski jezik u švedskim školama	35
ZAKLJUČAK	37
LITERATURA.....	38
11. PRILOZI	40
IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA	40

USPOREDBA NASTAVE MATERINSKOGA JEZIKA U PRIMARNOME OBRAZOVANJU U HRVATSKOJ I ŠVEDSKOJ

Sažetak

Poznavanje, učenje i u konačnici pravilna upotreba materinskoga jezika iznimno su važni za svakog pojedinca i društvo općenito. Jezik je alat kojim se sporazumijevamo, primamo informacije i šaljemo ih, a materinski je jezik ono po čemu smo prepoznatljivi, što nas obilježava još od najranije dobi. Zbog svih tih činjenica nastava materinskoga jezika, kao formalni oblik učenja materinskoga jezika, zauzima najvažnije mjesto u obrazovnom sustavu.

Ovim će se radom analizirati, a na temelju toga i usporediti, organizacija i provedba nastave materinskoga jezika u primarnome obrazovanju na primjeru dviju zemalja, Hrvatske i Švedske. Usporedba se najvećim dijelom temelji na propisanim dokumentima prema kojima se organizira nastava, ali i primjerima iz same nastavne prakse. Analiziraju se još uvijek važeći dokument u Hrvatskoj – Nastavni plan i program za osnovnu školu te švedski Nacionalni kurikulum, prema kojem se organizira nastava u Švedskoj. Uz same dokumente prema kojima se organizira nastava, uspoređuje se provođenje i izvođenje nastave te vrednovanje učeničkih postignuća.

S obzirom na kurikulumnu reformu koja se trenutačno događa u Hrvatskoj, radom se daje uvid i u taj dokument, njegove pozitivne i negativne strane te koliko je on blizak švedskom modelu obrazovanja.

Radom se zaključuje da postoji više razlika nego sličnosti u organizaciji i provedbi nastave materinskoga jezika u primarnome obrazovanju u tim dvjema zemljama. Švedska, koja već dulji niz godina primjenjuje moderniji koncept, odnosno kurikulum, dijelom može poslužiti kao primjer kurikulumnoj reformi koja se događa u Hrvatskoj, međutim treba uzeti u obzir kulturološke, ekonomske, gospodarske i društvene razlike tih dviju zemalja.

Ključne riječi: materinski jezik, primarno obrazovanje, Nastavni plan i program, kurikulum

COMPARISON OF TEACHING MOTHER TONGUE IN PRIMARY EDUCATION IN CROATIA AND SWEDEN

Summary

Knowing, learning and proper use of mother tongue is very important for every person as a individual and for society in general. Language is a tool of communication needed for receiving and sending informations and mother tongue is something we are recognizable, something that marks us from the earliest age. Taking all these facts into consideration teaching of mother tongue, as a formal form of learning it, is taking the most important role in the educational system.

The aim of this thesis is to analyze and compare organization and implementation of mother tongue teaching in primary education in Croatia and Sweden. The comparison is largely based on the prescribed documents according to which the teaching is organized, but also by examples from the teaching practice itself. A still valid document in Croatia, Teaching Plan and Program for Elementary School will be compare to a swedish National Curriculum under which teaching in Sweden is organized. Apart from the documents that organize the teaching proces, performance of the classes and the evaluation of pupils' achievements are compared too.

Taking the curricular reform that is currently happening in Croatia into consideration, the paper gives an insight into this document as well, showing its positive and negative sides and how more similar it is to the Swedish model of education.

The thesis concludes that there are more differences than similarities in organizing and implementing teaching of mother tongue in primary education in these two contries. Sweden has been applying a more modern concept of the curriculum for a number of years so it can serve as an example for curricular reform that is happening in Croatia, but also we need to take cultural, economic, industrial and social differences between these two contries into consideration.

Keywords: mother tongue, primary education, Teaching Plan and Program, curriculum

UVOD

Materinski je jezik jezik kojim je osoba, odnosno dijete prvotno okruženo. Usvaja se nesvjesno, bez formalnog učenja i obrazovanja. To je jezik kojim smo okruženi od najranije dobi, jezik kojim nam se obraćaju roditelji, djedovi i bake te ostali koji nas okružuju. Zvukovne značajke kao i gramatika usađuju nam se na imanentnoj razini, potpuno spontano i nesvjesno.

Kao prvi jezični oblik komunikacije djeteta s okolinom predstavlja iznimno bitnu stavku u odrastanju i odgoju. Materinski je jezik temelj za usvajanje znanja iz svih ostalih područja. Upravo je zbog toga iznimno bitno kako će i koliko će dobro djeca usvojiti materinski jezik.

Važno je razlikovati materinski jezik od standardnoga jezika. Standardni je jezik materinski jezik u širem smislu; on je naučen, stoga se smatra sekundarnim jezikom. Nastava materinskoga jezika zapravo je nastava standardnoga jezika. Nikomu standardni jezik nije materinski jezik te ga svi trebamo formalno učiti. Razlika je jedino što neki imaju veća ili manja odstupanja od standarda s obzirom na narječje, dijalekt ili zavičajni govor kojem pripadaju.

Kao temelj učenja i usvajanja znanja iz svih ostalih područja, i nastavnih i izvannastavnih, nastava materinskoga jezika predstavlja jedan od najvažnijih čimbenika primarnoga obrazovanja. U ovom će radu biti prikazano kako je organizirana i kako se provodi nastava materinskoga jezika u Republici Hrvatskoj te će biti napravljena usporedba s provođenjem nastave materinskoga jezika u Švedskoj. Usporedba će se temeljiti na propisanim dokumentima po kojima se provodi nastava u objema državama. S obzirom na to da hrvatski obrazovni sustav trenutačno prolazi kroz obrazovnu reformu, usporedba će se temeljiti na još uvijek važećem Nastavnom planu i programu za osnovnu školu iz 2006. godine, ali detaljno će se objasniti i koje promjene donosi novi kurikulum i koliko je to bliže ili dalje od trenutačno važećeg i propisanog dokumenta po kojem se organizira nastava u Švedskoj.

1. PRIMARNO OBRAZOVANJE

Pojam primarnog obrazovanja razlikuje se ovisno o tome o kojoj se državi, odnosno o kojem se obrazovnom sustavu govori. Upravo zbog toga najbolje se poslužiti *Međunarodnom standardnom klasifikacijom obrazovanja (ISCED)*¹. Na jednostavan način, ponajviše radi lakše usporedbe, određeni su jedinstveni kriteriji klasifikacije obrazovanja. Prema ISCED-u (2011) postoji devet razina obrazovanja koje su prikazane u 1. tablici.

Tablica 1.

RAZINA	NAZIV
0.	<i>Early childhood education</i>
1.	<i>Primary education</i>
2.	<i>Lower secondary education</i>
3.	<i>Upper secondary education</i>
4.	<i>Post-secondary non-tertiary education</i>
5.	<i>Short-cycle tertiary education</i>
6.	<i>Bachelor or equivalent level</i>
7.	<i>Master or equivalent level</i>
8.	<i>Doctor or equivalent level</i>

Primarno obrazovanje zauzima drugo mjesto u kategorizaciji obrazovanja i u većini zemalja započinje između pete i sedme godine. Predstavlja formalni oblik obrazovanja kojem je glavni cilj učenicima pružiti temeljne vještine čitanja, pisanja i matematike, pomalo ih upoznavati i s drugim nastavnim područjima kojima će se puno više baviti na višim razinama obrazovanja (prirodne znanosti i sl.) te uspostaviti čvrste i stabilne temelje za učenje. Jedan je od osnovnih ciljeva primarnog obrazovanja učenicima osigurati stjecanje širokoga općeg obrazovanja i odgoja. Učenike treba opskrbiti onim znanjima i kompetencijama koje će im omogućiti daljnje učenje i napredovanje te snalaženje u njihovim budućim životnim ulogama, i poslovnim i privatnim. Važno je uzeti u obzir današnji način života koji je iznimno drukčiji od onoga od prije 20 ili 50 godina. Upravo je

¹ ISCED – *International Standard Classification of Education*, odnosno *Međunarodnu standardnu klasifikaciju obrazovanja* razvio je UNESCO kako bi se olakšala usporedba statističkih podataka i pokazatelja o obrazovanju u različitim zemljama na temelju ujednačenih i međunarodnih dogovorenih pojmova (https://ec.europa.eu/education/resources/international-standard-classification-education-fields_hr), 28. 6. 2018.

zbog društvenih promjena, sve veće globalizacije, ubrzanog razvoja tehnologije i općenito sve bržeg načina života i sve češćih promjena važno obrazovanje općenito, pa tako i ovo primarno, prilagoditi potrebama današnjeg društva i društva budućnosti. Konkretno, to bi značilo da djeca ne moraju kao prije samo pamtititi razne podatke, već trebaju razviti kompetencije brzog snalaženja i pronalaženja novih podataka. Važno je poticati ih na kreativan način razmišljanja, razvijati im kritičko mišljenje, poticati samostalnost i inovativnost.

1.1. Primarno obrazovanje u Hrvatskoj

U Hrvatskoj učenici mogu krenuti u školu s navršениh šest godina, a najkasnije do navršениh sedam i pol godina (za pohađanje redovitoga nastavnog programa). Pojam primarnog obrazovanja često se zamjenjuje pojmom osnovnoškolskog obrazovanja, koje se češće upotrebljava u Hrvatskoj, međutim važno je osvijestiti da to ipak nisu istoznačni pojmovi. Osnovno obrazovanje započinje upisom djeteta u prvi razred osnovne škole. Obvezatno je za svu djecu i u pravilu traje od šeste do petnaeste godine. Osnovna škola dakle traje osam godina i u njoj se izvode redoviti i posebni programi. Osam godina osnovnoga obvezatnog obrazovanja podijeljeno je na dva odvojena stupnja. Od prvog do četvrtog razreda osnovne škole provodi se razredna nastava, a upravo ta razredna nastava predstavljala bi primarno obrazovanje u hrvatskome obrazovnom sustavu. Tijekom razredne nastave učenici imaju jednog učitelja/učiteljicu za sve nastavne predmete izuzevši Vjeronauk i Strani jezik. Od petog do osmog razreda učenici prelaze na predmetnu nastavu, što bi značilo da iz svakog predmeta imaju drugog nastavnika. Hrvatska je jedna od rijetkih zemalja Europe koja je još zadržala takav model primarnog i osnovnoškolskog obrazovanja, koji je karakterističan više za tradicionalne oblike nastave i pomalo zastarjele obrazovne sustave. Jedna je od glavnih mana to što nije u potpunosti u skladu s Piagetovim razvojnim fazama djeteta koje će se detaljnije objasniti u sljedećem odlomku.

1.1.1. Kognitivne razvojne faze Jeana Piageta

Jean Piaget smatrao je da se temeljne funkcije svih životnih procesa, pa tako i kognitivni procesi, odvijaju nepromjenljivo, prema određenoj shemi (Bugge, 2009). U skladu s tim podijelio je kognitivni razvoj djeteta na četiri faze: razdoblje senzomotoričke inteligencije, razdoblje predoperacijskog mišljenja, razdoblje konkretnih operacija i razdoblje formalnih operacija. Piaget je za svaku fazu odredio i podatke o starosnoj dobi. „Podjela na razdoblja koja će ovdje biti opisana predstavlja, kao i sve podjele psihičkog razvoja na faze,

idealizirano pojednostavljenje realnosti koja je zapravo, puno kompleksnija i diferenciranija.“ (Bugge, 2009, str. 54). I sam je Piaget bio toga svjestan, međutim, bez obzira na iznimke i individualne razlike, morao je postaviti neki zadani okvir.

1. *Razdoblje senzomotoričke inteligencije (0. – 2. godine)*

To je razdoblje koje započinje rođenjem i traje otprilike do druge godine. Glavna je osobina toga razdoblja da dijete u toj ranoj fazi postupno stvara kognitivnu orijentaciju prostora oko sebe. Dijete najviše razvija aktivnost opažanja i motoričke aktivnosti koje se odnose na konkretne stvari i predmete u prostoru koji dijete okružuju i na koje dijete može djelovati (Bugge, 2009).

2. *Razdoblje predoperacijskog mišljenja (2. – 7. godine)*

Drugo je razdoblje kognitivnog razvoja razdoblje od druge do sedme godine, odnosno vrtičko razdoblje koje otprilike završava početkom polaska u školu. Karakterizira ga simboličko-predoperacijsko mišljenje. Izražena je konkretnost u mišljenju, što se još naziva i fazom dječjeg realizma. Tu fazu također odlikuju centriranje (dijete nije sposobno decentrirati, već je koncentrirano samo na jednu određenu značajku nekog predmeta), ireverzibilnost (određene procese ne može samo zamisliti u mislima, već ih mora konkretno vidjeti ili osjetiti) te transduktivno zaključivanje (način zaključivanja od jednoga pojedinačnog slučaja do drugog) (Bugge, 2009).

3. *Razdoblje konkretnih operacija (7. – 11. godine)*

Kada govorimo u kontekstu primarnoga obrazovanja, ovo bi bila najvažnija faza jer prema odrednici starosne dobi obuhvaća razdoblje primarnog obrazovanja. Sve ono što djeca još nisu bila sposobna u prethodnoj fazi (centriranje, reverzibilnost, deduktivno i induktivno zaključivanje i sl.), u ovoj su fazi sposobna. Tu prvi put Piaget uvodi pojam *operacije*, koji je upravo on i uveo u kognitivnu razvojnu psihologiju. „Prije svega pojam 'operacija' odražava Piagetovo temeljno shvaćanje spoznavanja i inteligencije kao *djelatnosti*, i uistinu se, prema Piagetu, operacija, operiranje, kao unutarnja manje ili više apstraktno-formalizirana i generalizirana djelatnost kontinuirano razvija iz promatrane konkretne radnje u vanjskom prostoru kao 'izvora i plodne podloge inteligencije'.“ (Bugge, 2009, str. 85). Također postoje i određene granice i ograničenja te faze u odnosu na iduću. „To ograničenje se ponajviše sastoji u tome što se operacijsko mišljenje na ovom stupnju još u velikoj mjeri odnosi na konkretne radnje i opažanja.“ (Bugge, 2009, str. 87). Najveća je

razlika dakle u tome što operacijsku strukturu u najvećoj mjeri još uvijek određuje njezin konkretan sadržaj.

4. *Razdoblje formalnih operacija* (nakon 11. godine)

Četvrta, ujedno i posljednja faza kognitivnog razvoja prema Piagetu je faza formalnih operacija koja nastupa otprilike nakon jedanaeste godine. Razlika u odnosu na prethodnu fazu jest ta što su uglavnom sva spomenuta ograničenja faze konkretnih operacija u tom razdoblju formalnih operacija sve više i više prevladana. „Operacionalno mišljenje (proces koji načelno određuje cijeli kognitivni razvoj) sve se jasnije odvaja od određenja i uske povezanosti za konkretne sadržaje.“ (Bugge, 2009, str. 98). Djeca imaju sve veću sposobnost zamišljanja *mogućeg*, a da ne vide nešto konkretno, ili ne osjete ili ne dožive nešto, te i bez toga da je to konkretno povezano sa stvarnošću. *Mogućnosti* više ne predstavljaju samo proširivanje pojma stvarnosti i već poznatog, nego i zamišljanje nečeg potpuno novog. Važno je napomenuti kako je još i Piaget naglasio da dostizanje te posljednje faze formalnih operacija nije nužno te da neki nikad i ne dođu do toga stupnja kognitivnoga razvoja.

1.2. **Primarno obrazovanje u Švedskoj**

Ono što bi hrvatskoj osnovnoj školi u trajanju od osam godina bilo ekvivalentno u švedskom obrazovnom sustavu jest devetogodišnji obrazovni ciklus koji počinje predškolom u petoj ili šestoj godini. Taj „predrazred“ povezan je s ustanovom škole i u potpunosti se odvija u školskim okvirima, iako on ne ulazi u već spomenuti devetogodišnji ciklus osnovnoškolskog obrazovanja, već predstavlja jednu zasebnu godinu (fazu) unutar osnovnoškolskoga obrazovnog sustava. Djeca zapravo već imaju većinu predmeta koje će imati i u prvom razredu osnovne škole pa tako i materinski jezik. Priprema ih se za početno čitanje i pisanje, odrađuju se predvježbe, ali uglavnom se radi na pripremanju djeteta za koncept formalnog obrazovanja s naglaskom na odgojnu komponentu, dok se obrazovna odvija puno spontanije i suptilnije.

Devetogodišnje osnovnoškolsko obrazovanje podijeljeno je na tri trogodišnja razdoblja (od prvog do trećeg, od trećeg do šestog, od šestog do devetog). Prva dva stupnja, odnosno od prvog do šestog razreda, izvode se kao razredna nastava te bi odgovarali pojmu primarnog obrazovanja. Iako učenici tijekom godina dobivaju više učitelja/nastavnika, još uvijek imaju jednog učitelja (ili učiteljicu) koji im predaje većinu predmeta i s njima je još od prvog razreda, dakle predstavljaju im nešto poput razrednika u hrvatskome

osnovnoškolskom obrazovanju. Učitelji i nastavnici imaju slobodu unutar kolektiva dogovoriti se tko će kojemu razredu predavati određeni predmet s obzirom na program koji su ti učitelji završili tijekom svojega fakultetskog obrazovanja.

2. NASTAVA MATERINSKOGA JEZIKA

„Usvojiti jedan jezik znači usvojiti sve njegove razine: značenjsku (semantičku), rječničku (leksičku), izraznu (fonološku) u govorenju (fonetika) i pisanju (grafetika), obličnu (morfološku), rečeničnu (sintaktičku), uporabnu (pragmatičku) i društvenojezičnu (sociolingvističku), i to u osobnomu životu, javnomu, obrazovnomu i poslovnomu.“ (Bogdan i Lasić, 2014, str. 206). Materinski se jezik spontano usvaja još od najranije dobi djeteta, stoga je i formalno učenje materinskoga jezika nešto drukčije i ima vlastite specifičnosti u odnosu na učenje potpuno novoga, stranoga jezika koji se uglavnom uči svjesno i formalno od samog početka, kako je već spomenuto u uvodu. „Stvaranje uvjeta za razvoj komunikacijskih sposobnosti i povećanje komunikacijske kompetencije na razini svih priopćajnih idioma materinskoga jezika važan je cilj uspješnog institucionalnog učenja/poučavanja hrvatskoga jezika u osnovnoj školi.“ (Pavličević-Franić, 2005, str. 114). Važno je još jednom napomenuti da materinski jezik i standardni jezik nisu istoznačni pojmovi te da standard nikomu nije materinski jezik. Upravo se zato formalno uči u školama te predstavlja temelj uspješnosti obrazovanja općenito. Pri formalnom učenju materinskoga jezika i njegove normativne gramatike² važno je uzeti u obzir i onu imanentnu razinu materinskoga jezika s kojom djeca dođu u školu. „Naime, upravo činjenica da je pojedinac ovladao imanentnom gramatikom, omogućuje mu da s vremenom ovlada i drugom, normativnom, standardnojezičnom gramatikom.“ (Alerić, 2006, str. 193). To imanentno poznavanje materinskoga jezika učeniku omogućuje općeniti ostvaraj komunikacije pa tako i učenje i usvajanje novih spoznaja. Uz to važno je učenike i „pridobiti“, tj. osvijestiti im potrebu za učenjem materinskoga jezika, što može biti vrlo težak zadatak s obzirom na to da učenici već dovoljno poznaju jezik da bi na njemu ostvarili komunikaciju te ih to može zavarati tako da ne osvijeste potrebu za učenjem zakonitosti vlastitoga materinskoga jezika.

² Gramatika standardnoga, neorganskoga idioma.

2.1. Nastava hrvatskoga jezika

Hrvatski jezik kao nastavni predmet učenici imaju od prvog razreda osnovne škole pa sve do završetka srednjoškolskog obrazovanja. Najopsežniji je predmet osnovnoškolskog obrazovanja te u svim razredima osnovne škole ima najveću satnicu. Podijeljeno na pet sati tjedno, tijekom primarnog obrazovanja, učenici ukupno imaju 175 sati godišnje Hrvatskoga jezika, što je propisano Nastavnim planom i programom za osnovnu školu. S obzirom na to da se nastava svih ostalih nastavnih predmeta odvija na hrvatskom jeziku, možemo reći da je najuže povezan sa svim ostalim nastavnim predmetima i područjima te da ostvaruje korelaciju gotovo u svakome nastavnom satu. „Pri institucionalnome učenju materinskoga hrvatskoga jezika, koji u ranome razdoblju jezičnoga usvajanja služi i kao komunikacijska osnovica sporazumijevanja, ali i kao preduvjet razvoja ne samo jezičnih nego i psihosocijalnih sposobnosti, od sudionika izobrazovnoga procesa trebalo bi se ponajprije očekivati razvoj *komunikacijske sposobnosti i jezične osposobljenosti na razini funkcionalne primjene*, dakle komunikacijska kompetencija koja razumijeva razvijenu sposobnost uporabe jezika u svakodnevnim priopćajnim situacijama.“ (Pavličević-Franić, 2005, str. 113). To je ujedno i temeljni cilj nastave Hrvatskoga jezika prema Nastavnome planu i programu, dakle „osposobiti učenike za jezičnu komunikaciju koja im omogućuje ovladavanje sadržajima svih nastavnih predmeta i uključivanje u cjeloživotno učenje.“ (Skupina autora, 2006, str. 27). Uz ciljeve vrlo su važne i zadaće nastavnog predmeta. Zadaće su određene s obzirom na nastavno područje o kojem je riječ. Hrvatski jezik kao nastavni predmet uključuje četiri odnosno u prvom razredu pet nastavnih područja, a to su: početno čitanje i pisanje,³ jezik, jezično izražavanje, književnost i medijska kultura. Svako područje ima točno određene zadaće koje međusobnom korelacijom pridonose ostvarivanju temeljnog cilja cjelokupnoga nastavnog predmeta. Važno je učenike osposobljavati za praktičnu upotrebu i služenje hrvatskim jezikom, a ne učiti ih jezikoslovnim pojmovima, normama i pravilima na teorijskoj razini, kako bi sadržaj propisan Nastavnim planom i programom bio svrsishodan (Skupina autora, 2006).

³ Nastavno područje predmeta Hrvatski jezik koje je karakteristično samo za nastavu prvog razreda osnovne škole.

2.1.1. Nastavno područje hrvatski jezik⁴

Nastavno područje hrvatskoga jezika započinje obradom nastavnih jedinica nakon što učenici nauče čitati i pisati, odnosno od drugog razreda osnovne škole. Kroz područje jezika učenici se upoznaju s gramatičkim pojmovima i drugim gramatičkim sadržajima koji su metodički preoblikovani kako bi bili primjereni kognitivnom stupnju razvoja djeteta te dobi (Bežen, 2008). Nastavno područje hrvatski jezik temelji se na kombinaciji standardnojezične normativnosti i komunikacijske funkcionalnosti. „Standardnojezična normativnost odnosi se na razvoj lingvističke kompetencije, a komunikacijska funkcionalnost podrazumijeva poticanje komunikacijske kompetencije.“ (Pavličević-Franić, 2007). Učenici trebaju biti što više izloženi različitim govornim situacijama kako bi mogli primjenjivati jezično znanje koje usvajaju jer upravo takav način rada vodi osvještavanju i razvijanju komunikacijske sposobnosti i u konačnici ovladavanju jezikoslovnim znanjem (Češi i Barbaroša-Šikić, 2008). Također, iznimno je važan i govorni model kojem su izloženi, odnosno govor učitelja ili nastavnika jer učenici (posebno u najmlađoj školskoj dobi) najviše usvajaju primjerom.

Zadaće su nastavnog područja hrvatski jezik prema Nastavnom planu i programu:

- osposobljavanje učenika za uspješno snalaženje u svakodnevnim priopćajnim situacijama
- ovladavanje jezičnim sredstvima potrebnima za uspješnu komunikaciju
- osvješčivanje potrebe za jezičnim znanjem
- suzbijanje straha od jezika
- osvješčivanje razlika između standardnoga jezika i zavičajnih idioma
- postupno usvajanje hrvatskoga jezičnoga standarda.

2.1.2. Nastavno područje jezično izražavanje

Sadržaji nastave nastavnog područja jezičnog izražavanja koncipirani su uglavnom od „pismenih i/ili usmenih vježbi kojima se uvježbavaju oblici usmenog i pismenog izražavanja te primjene znanja i vještina stečenih u ostalim područjima nastave hrvatskoga jezika.“ (Bežen, 2008, str. 314). Zbog svoje specifičnosti sadržaji jezičnog izražavanja gotovo se uvijek mogu pronaći kao korelacija i u ostalim područjima nastave hrvatskoga

⁴ Nastavno područje unutar nastavnog predmeta Hrvatski jezik, a odnosi se na učenje jezika u užem smislu, odnosno gramatike (slovnice).

jezika i u ostalim nastavnim predmetima. „Sadržajem obuhvaća jezične djelatnosti slušanja, govorenja, čitanja i pisanja u različitim funkcionalnim i književnoumjetničkim tekstovima te sustavno provođenje usmenih i pismenih jezičnih vježbi sa svrhom poticanja i razvoja stvaralačkih izražajnih mogućnosti učenika.“ (Pavličević-Franić, 2005, str. 114). Učenike se potiče na što veći samostalan ostvaraj komunikacije koja je usklađena s pravogovornim i pravopisnim normama.

Zadaće su nastavnog područja jezičnog izražavanja (prema Nastavnom planu i programu):

- razvoj sposobnosti izražavanja doživljaja, osjećaja, misli i stavova
- stvaranje navika uporabe pravogovornih (ortoepskih) i pravopisnih (ortografskih) normi
- ostvarivanje uspješne usmene i pisane komunikacije.

2.1.3. Nastavno područje književnost

Književnost kao nastavno područje objedinjuje umjetnički i znanstveni sadržaj. „Književnoumjetnički sadržaj čine književna djela iz nacionalne i svjetske književnosti, a znanstveni sadržaj preuzima iz teorije književnosti, povijesti književnosti i metodologije.“ (Rosandić, 2005, str. 22). U okvirima primarnog obrazovanja prevladava umjetnički sadržaj primjeren kognitivnim i psihosocijalnim značajkama djeteta te dobi, dok se znanstveni sadržaj pojavljuje u puno manjoj mjeri. Važno je da učenici s pomoću sadržaja književnosti razvijaju vlastiti književni ukus, književnu kulturu te da nauče prepoznati i razlikovati kvalitetne književne tekstove i njihove vrijednosti od onih manje kvalitetnih. Ipak, ne bismo se smjeli slijepo voditi književnim odlomcima koje nam nude čitanke, a za koje suvremene književne teorije smatraju da nisu u skladu s današnjim učenicima i njihovim potrebama. Jednolično čitanje odlomaka i uvijek ista pitanja za analizu kod učenika neće probuditi želju za čitanjem iz užitka, neće potaknuti njihovu maštu ili fantaziju ni probuditi empatiju prema likovima (Grosman, 2010). Stoga je na učiteljima da svojim kreativnim radom i vještinama što više oplemene i približe nastavu književnosti učenicima.

Zadaće su nastavnog područja književnosti (prema Nastavnom planu i programu):

- spoznavanje i doživljavanje, tj. primanje (recepcija) književnih djela
- razvijanje osjetljivosti za književnu riječ

- razvijanje čitateljskih potreba
- stvaranje čitateljskih navika
- osposobljavanje za samostalno čitanje i primanje (repciju) književnih djela.

2.1.4. Nastavno područje medijska kultura

„Medijska je kultura najsloženije područje nastave hrvatskoga jezika jer obuhvaća svu složenost medija: tiskane i elektroničke medije te kazalište, kao i umjetnička i druga izražajna područja u svakom mediju.“ (Bežen, 2008, str. 317). Kao jedan takav oblik kompleksne nastave može biti komplicirana za izvođenje, ali učenicima vrlo zanimljiva i uzbudljiva. Važno je da učenici dođu u kontakt sa što više različitih medija, uoče bit, razlike i glavne značajke svakog medija. Kao i kod nastave književnosti, nastava medijske kulture također učenike uči kako prepoznati kvalitetne medije i informacije te kritički promišljati o svemu što nam se danas u medijima nudi.

Zadaće su nastavnog područja medijska kultura (prema Nastavnom planu i programu):

- osposobljavanje za komunikaciju s medijima: kazalištem, filmom, radijem, tiskom, stripom, računalom
- primanje (repcija) kazališne predstave, filma, radijske i televizijske emisije
- osposobljavanje za vrednovanje radijskih i televizijskih emisija te filmskih ostvarenja.

2.1.5. Nastavno područje početno čitanje i pisanje

Početno čitanje i pisanje specifično je nastavno područje prvoga razreda, a provodi se tijekom oba polugodišta, odnosno tijekom cijele školske godine. Kao prvo i osnovno područje nastave Hrvatskoga jezika svladavanje toga područja preduvjet je za provođenje i učenje sadržaja svih ostalih nastavnih područja. Temeljni je cilj da djeca svladaju sve glasove/slova, odnosno da ih se osposobi za samostalno čitanje i pisanje. Također, „u početnom čitanju i pisanju ima nekoliko podpodručja: uvodne govorne i grafomotoričke vježbe, učenje tiskanih slova, učenje pisanih slova; obrada književnog teksta, medijska kultura.“ (Bežen, 2008, str. 311). Iako se nastava početnog čitanja i pisanja kao zasebnog područja provodi samo u prvom razredu, rad na dodatnom uvježbavanju i poboljšavanju dječjeg čitanja i pisanja nastavlja se i tijekom svih ostalih razreda u sklopu svih ostalih područja nastave Hrvatskoga jezika, ali i ostalih nastavnih predmeta.

2.2. Nastava švedskog jezika

Švedski se jezik, baš kao i hrvatski jezik, formalno uči od samog početka, odnosno od prvog razreda osnovne škole pa sve do samog kraja institucijskoga obvezatnog obrazovanja. Također predstavlja temelj učenja i usvajanja i mnogih drugih znanja i vještina jer je to ujedno i jezik na kojem se izvodi sva nastava. Sama je satnica Švedskoga jezika u školama uređena švedskim nacionalnim dokumentom za obrazovanje (Kurikulom) drukčije nego što je uređena satnica Hrvatskoga jezika u hrvatskome Nastavnom planu i programu. Naime, švedskim je Kurikulom određen isključivo najmanji broj sati koji se mora održati. Škola odnosno učitelji imaju puno veću autonomiju i sami određuju sve više od toga što će raditi. Također postoje i određena nastavna područja, a to su: jezik (gramatika), govorenje, slušanje i razgovaranje, čitanje i pisanje (koji uključuju i analizu tekstova), korištenje jezika, kultura i društvo. Pojavljuju se i još neka područja, ali se ne protežu u svim razredima osnovne škole, već se javljaju samo u nekim od triju stupnjeva osnovnoškolskog obrazovanja.

Velika je specifičnost u odnosu na naš Nastavni plan i program i nastavne predmete njime propisane to da u švedskim školama postoji nastavni predmet Švedski jezik, ali i nastavni predmet Švedski kao drugi jezik. Ovisno o tome je li švedski jezik ujedno i materinski jezik pojedinom djetetu, ono se opredjeljuje za jedan od tih navedenih predmeta. Ishodi propisani Kurikulom uglavnom su slični, ali se drukčije vrednuju, odnosno u predmetu Švedski kao drugi jezik možemo reći da su nešto niža očekivanja od djeteta, a samim time smanjen je i stres te pritisak na dijete da mora usvajati specifičnosti jezika koji mu nije materinski jednakom brzinom kao i djeca kojoj je on materinski.

2.2.1. Ishodi u švedskom Kurikulu

Važno je obilježje švedskog Kurikula činjenica da su ishodi koji su njime propisani i očekivani ujedno i vrlo općeniti. Također, nije jasno naznačeno što bi dijete trebalo usvojiti i znati na kraju svakog razreda, već je to prepušteno slobodnoj procjeni učitelja. Dakle ishodi koji su propisani kao očekivani propisani su za kraj trogodišnjega obrazovnog ciklusa. Neko ih dijete može dosegnuti na kraju prvog, drugog ili trećeg razreda; važno je samo da su do kraja toga određenog trogodišnjeg razdoblja ona dostignuta, što se u konačnici provjerava nacionalnim ispitima odnosno maturom. Nastava materinskoga jezika (što uključuje i nastavu književnosti) najšire se može objasniti kao umjetnička i informativna nastava koja služi za uvježbavanje uglavnom komunikacijskih vještina s

pomoću sadržaja lingvistike, književnosti i komunikacijskih znanosti. Kao što će se očitovati u kasnijem detaljnijem prikazu ishoda propisanih švedskim Kurikulom, čvrstu osnovu u nastavi materinskoga jezika čine tekstovi, njihovo shvaćanje i analiza, i govoreni i pisani tekstovi, bilo o stvarnim i realnim ili imaginarnim temama, pisanim funkcionalnim, književnoumjetničkim ili publicističkim stilom, vokalnim ili grafičkim tekstovima. Tako opisana nastava materinskoga jezika poprilično je različita od nastave materinskoga jezika u hrvatskim školama.

2.2.2. Ishodi za obrazovno razdoblje od 1. do 3. razreda

Za prvo trogodišnje razdoblje zadani su i očekivani ovi ishodi: usvojiti sve glasove i slova (smjer pisanja i oblik pisanja slova), interpretirati tekstove i dati sažetak nekog teksta, pisati različite vrste tekstova s temama koje su poznate i zanimljive učenicima, usvojiti pravopisne norme za uobičajene riječi koje se pojavljuju u učeničkim tekstovima. Sve to ispisano je kao jedno tematski i sadržajno povezano područje – pisanje.

Slijedi područje govorenje, slušanje i razgovaranje u kojem se navodi da djeca trebaju usvojiti različite izraze, točne naglaske, intonaciju i melodiju jezika te shvatiti važnost točnog izgovora, a sve u cilju boljeg razumijevanja.

Zatim slijedi područje koje bi bilo ekvivalentno području književnosti u hrvatskom Nastavnom planu i programu. Prvotno se djeca susreću sa slikovnicama, bajkama i mitovima iz različitih vremena i područja gdje se govori materinski jezik. Učenici se trebaju upoznati s tekstovima iz svakodnevnog života i prakse, narativnim tekstovima te pjesničkim tekstovima koji su primjereni djeci. Ističe se i važnost tekstova za djecu koji su povezani s tradicijom i drugim kulturološkim specifičnostima koje su karakteristične za područje u kojem se govori materinski jezik.

Kao zasebno područje navodi se i usvajanje riječi i pojmova za izražavanje osjećaja, znanja i vlastitog mišljenja. Upoznavanje s kulturom i društvom, tradicijom i proslavama koje učenik susreće u različitim kontekstima te upoznavanje različitih igara i glazbe iz područja u kojem se govori materinski jezik (brojalice i sl.).

2.2.3. Ishodi za obrazovno razdoblje od 4. do 6. razreda

Kao što je već spomenuto, u švedskom Kurikulu područja na koja je podijeljen sadržaj u predmetu materinskoga jezika nisu na svakome obrazovnom stupnju jednaka, iako se neka od njih ponavljaju. U skladu s tim, za drugo se obrazovno razdoblje primarnog

obrazovanja kao prvo nastavno područje navodi čitanje i pisanje. Uče se vještini razumijevanja i tumačenja tekstova iz različitih medija, kao i razumijevanju i dešifriranju različitih poruka, onih jasno izraženih, ali i onih koje treba „iščitati između redaka“. Uvježbavaju se strategije za pisanje različitih tipova tekstova s naglaskom na njihovu strukturu i jezične značajke. Unutar tog područja bave se i sadržajima gramatike. Uspoređuju osnovne strukture materinskoga jezika, upoznaju se s jezičnim alatima kao što su pravopis, rječnici i gramatika.

Govorenje, slušanje i razgovaranje područje je koje se ponavlja iz prethodnoga obrazovnog stupnja, što dovoljno govori o tome da ipak najviše pozornosti pridaju svakodnevnoj komunikaciji. Učenici se susreću s usmenim prezentacijama u različitim prilikama i za različite slušatelje, odnosno primatelje njihove poruke. Nastavlja se raditi na izrazima, naglascima, intonaciji i melodiji jezika te važnosti pravilnog izgovora i shvaćanja točnog značenja poruke.

U području književnosti upoznaju se s različitim tekstovima, narativnim i poetskim, koji tematiziraju identitet i životna pitanja, odnosno s tekstovima koji prikazuju prilike iz stvarnoga života. I dalje se radi na tekstovima za djecu i mlade koji se odnose na tradiciju prostora na kojem se govori materinski jezik, a u tekstovima veliku važnost pridaju jezičnim značajkama.

Uspoređuje se švedski jezik na različitim nivoima, tradicijski govor, standardni jezik u školama i kolokvijalni govor, te se potiče izražavanje misli, osjećaja i razmišljanja na materinskom jeziku, što bi bilo slično sadržajima područja jezičnog izražavanja u nastavnom predmetu Hrvatski jezik.

3. DOKUMENTI ZA ORGANIZACIJU NASTAVE

„U organiziranom se odgojno-obrazovnom procesu svaki metodički čin izvodi na temelju odgojno-obrazovnog programa.“ (Bežen, 2008, 249). U svim državama, pa tako i u Hrvatskoj i Švedskoj, država je ta koja propisuje program. Tako država osigurava da svi polaznici dobiju određene kompetencije i znanja koja oni smatraju neophodnima za obavljanje svih općedruštvenih poslova i uloga s kojima će se poslije u životu susresti. Zato je u većini zemalja, pa tako i u Hrvatskoj i Švedskoj, velika većina državnih škola;

može se reći da je država njihov vlasnik. „Odgojno-obrazovni program je, dakle, konkretizacija odgojno-obrazovnih ciljeva određenog društva i škole, izražena u obliku programskih sadržaja koji su u formalnom školskom sustavu raspoređeni ne samo prema ishodnim ciljevima, nego i prema dobi (spoznajnim mogućnostima) učenika.“ (Bežen, 2008, str. 249). U objema je zemljama program pisani dokument koji u međusobnoj suradnji donosi niz stručnjaka, što metodičara za svaki pojedini predmet, što pedagoga, psihologa i ostalih stručnih suradnika, a u konačnici ga odobravaju ministarstva obrazovanja odnosno vlade. U radu će biti prikazane njihove sličnosti i razlike s pomoću detaljne analize odgojno-obrazovnih programa u tim dvjema zemljama.

3.1. Odgojno-obrazovni program u Hrvatskoj

Hrvatska je jedna od rijetkih zemalja Europske unije, ali i Europe općenito, koja svoj obrazovni sustav temelji na relativno starom i tradicionalnom tipu dokumenta. Dokument po kojem se planira i izvodi nastava u hrvatskim školama naziva se Nastavni plan i program za osnovnu školu, a donijelo ga je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa 2006. godine. Nastavni plan i program vrlo je opsežan i detaljan dokument kojim se određuju sadržaji i satnica za sve nastavne predmete, i obvezatne i izborne. „Nastavni plan i program za osnovnu školu rezultat je rada neposrednih nositelja odgojno-obrazovne djelatnosti u školi – učitelja, pedagoga, psihologa, defektologa, knjižničara te mentora, savjetnika i sveučilišnih nastavnika na poboljšanju odgojno-obrazovnog i nastavnog rada u osnovnoj školi.“ (Skupina autora, 2006). Taj dokument započinje predgovorom u kojem se obrazlaže kako je uopće došlo do stvaranja dokumenta i čime su se stručnjaci vodili pri njegovu sastavljanju. Slijedi uvod u kojem se navodi što je sve u dokumentu propisano te se objašnjava razlika između plana i programa. Pojam plana prema samom dokumentu odnosi se na:

- plan nastavnog rada po predmetima i po razredima – od I. do VIII. razreda, po tjednom i godišnjem broju sati te ukupnom tjednom i godišnjem broju sati
- plan izvannastavnih aktivnosti po razredima, te prema ukupnom tjednom i godišnjem broju sati
- plan realizacije posebnih programa učenja stranih i klasičnih jezika
- plan dopunskoga i dodatnog rada te sata razrednika.

Pojam programa prema Nastavnom planu i programu uključuje:

- program obvezatnih nastavnih predmeta strukturno ujednačen za svaki nastavni predmet – s iznesenim zadaćama, odgojno-obrazovnim sadržajima i rezultatima koje treba postići poučavanjem/učenjem u svakoj temi (odgojno-obrazovna postignuća)
- program izbornih nastavnih predmeta strukturno ujednačen – s iznesenim ciljevima, zadaćama, odgojno-obrazovnim sadržajima i ciljevima koje treba postići poučavanjem/učenjem u svakoj temi (odgojno-obrazovna postignuća)
- posebne programe učenja stranih i klasičnih jezika – s iznesenim ciljevima, zadaćama, odgojno-obrazovnim sadržajima i ciljevima koje treba postići poučavanjem/učenjem u svakoj temi (odgojno-obrazovna postignuća).

U dokument je uvrštena i službena Odluka o nastavnom planu i programu za osnovnu školu, koju je potpisao i tadašnji resorni ministar. Slijede detaljno razrađeni ciljevi i zadaće odgoja i obrazovanja u osnovnoj školi u kojima se nekoliko puta navodi kako škola priprema učenike za društvo znanja te stvara i dodatno potiče stvaralaštvo, inovativnost i kompetitivnost kod učenika te im osvještava potrebu za cjeloživotnim obrazovanjem. Ciljevi su odgoja i obrazovanja u osnovnoj školi (propisani Nastavnim planom i programom):

- osigurati sustavan način učenja o svijetu, prirodi, društvu, ljudskim dostignućima, o drugima i sebi
- poticati i kontinuirano unapređivati intelektualni, tjelesni, estetski, društveni, moralni, duhovni razvoj učenika, u skladu s njegovim sposobnostima i sklonostima
- stvoriti mogućnosti da svako dijete uči i bude uspješno, osposobiti učenike za učenje, naučiti ih kako učiti i pomoći u učenju
- pripremiti učenike za mogućnosti i iskušenja koja ih čekaju u životu
- poučiti učenike vrijednostima dostojnih čovjeka.

Navedene su i temeljne odrednice odgojno-obrazovnoga i nastavnog rada prema H NOS-u⁵ u kojem su u dvadeset i dvije točke objašnjene metode i načini rada usmjereni na pojedinačne potrebe djeteta i uspjeh svakog učenika kao individue. Nakon prikaza nastavnog plana u obliku tablice objašnjeni su oblici odgojno-obrazovnog rada koji uključuju redovitu nastavu, izbornu nastavu, dopunski i dodatni rad te odgojno-obrazovne oblike, metode i sredstva izvannastavnoga i izvanučioničkoga rada, što uključuje sve

⁵ Hrvatski nacionalni obrazovni standard – odnosi se na cjelovit pristup obrazovnom procesu, uključuje ciljeve i sadržaje odgoja i obrazovanja, prijedloge metoda učenja i poučavanja, očekivane ishode te nastavno okruženje.

oblike učenja i poučavanja izvan školskih prostora, poput škole u prirodi, terenske nastave i sl. Propisane su i upute za rad s darovitom djecom te s djecom s posebnim potrebama, kao i dužnosti nositelja odgojno-obrazovne djelatnosti u školi – ravnatelja, učitelja i ostalih stručnih suradnika.

„Program je strukturalno uređen tako da određuje *širinu, dubinu i slijed* poučavanja nekog sadržaja. Širina se odnosi na broj činjenica, pojmova i zakonitosti koje program obuhvaća, dubina na iscrpnost u prikazivanju pojmova i zakona, a slijed na okomiti poredak pojedinih programskih elemenata od početka do kraja učenja po razredima.“ (Bežen, 2008, str. 251). Kao i svi ostali predmeti, i predmet Hrvatski jezik detaljno je razrađen. Sastoji se od ovih programskih jedinica: nastavno područje, nastavna tema, ključni pojmovi i obrazovna postignuća. Ključni su pojmovi oni pojmovi koji su sastavni dio određene nastavne teme te ih učenici obvezatno trebaju usvojiti. Za svaku nastavnu temu može biti određen jedan ili više ključnih pojmova. „Obrazovna postignuća sadrže funkcionalno objašnjenje obrazovnih sadržaja koje učenici trebaju uočiti usvajajući pojedine ključne pojmove.“ (Bežen, 2008, str. 253). Kako bismo što zornije prikazali strukturu Nastavnog plana i programa, navest ćemo jedan primjer za svako nastavno područje predmeta Hrvatski jezik.

Druga je tema u drugom razredu osnovne škole u nastavnome području jezik – Veliko početno slovo. Ovako je ta tema razrađena u Nastavnom planu i programu.

4. Veliko početno slovo

Ključni pojmovi: imena, veliko početno slovo.

Obrazovna postignuća: naučiti pisati veliko početno slovo u imenima s kojima učenik dolazi u doticaj (jednočlanim i višečlanim), imenima ulica i trgova te naseljenih mjesta.

U trećem je razredu osnovne škole, za nastavno područje jezično izražavanje, prva tema razrađena ovako:

1. Slušanje i govorenje

Ključni pojmovi: samostalni govorni nastup i razgovor.

Obrazovna postignuća: razlikovati samostalni govorni nastup (monolog) od razgovora (dijaloga); uljudno i prikladno sudjelovati u svakodnevnim različitim dijaloškim komunikacijskim situacijama; ostvariti kraći samostalni govorni nastup; zamjeriti ulogu neverbalne komunikacije.

Primjer nastavne teme za nastavno područje književnost dat ćemo iz četvrtog razreda:

5. Uvod, rasplet i zaplet u priči

Ključni pojmovi: uvod, rasplet i zaplet.

Obrazovna postignuća: primati primjerene fabulativne tekstove (recepcija); zamijetiti i razlikovati dijelove fabule (uvod, zaplet, rasplet)

Također ćemo iz četvrtog razreda prikazati i primjer za temu iz područja medijske kulture:

6. Knjižnica – služenje rječnikom i školskim pravopisom

Ključni pojmovi: rječnik, pravopis.

Obrazovna postignuća: pronaći traženu obavijest u školskome rječniku ili pravopisu služeći se kazalom i abecednim redom.

Nastavno područje početno čitanje i pisanje oprimjerit će se temom iz prvog razreda s obzirom na to da se to nastavno područje kao zaseban dio unutar nastave hrvatskoga jezika provodi samo u prvom razredu osnovne škole:

1. Priprema za početno čitanje i pisanje

Ključni pojmovi: riječ.

Obrazovna postignuća: globalno čitanje i zapamćivanje slike riječi; globalno čitanje i otkrivanje smisla pročitanih skupova riječi i rečenica; zamjećivanje glasova na početku, u sredini i na kraju riječi; stvaranje rima na zadani poticaj; rastavljanje rečenica na riječi.

„Uočljivo je da je ova programska struktura usmjerena na precizno određivanje pojmova koje učenik treba naučiti (čime se onemogućuje preopterećivanje učenika) te na obrazovnu zadaću nastave.“ (Bežen, 2008, str. 254). Sadržava vrlo sažeto i jasno izrečene ciljeve i sadržaje u obliku natuknica (odgovara samo na pitanje *što se uči*) te uopćena načela odgojno-obrazovnog procesa.

3.2. Švedski nacionalni dokument – Kurikul

Kako bismo mogli bolje razumjeti švedski koncept primarnog obrazovanja i dokumente koji ga određuju, treba se upoznati s pojmom *kurikul*. Riječ *kurikul* dolazi od latinske riječi *curriculum* 'utrkanje, natjecanje, život, trkalište' (Žepić, 1991, str. 71), a u hrvatski je jezik ušla iz engleskog jezika (eng. *Curriculum*: 'nastavni plan, naučna osnova, kratak

životopis' (Filipović, 1992, str. 253). Većina zemalja Europske unije, ali i svijeta, svoj obrazovni sustav temelji na kurikulumu, iako je sam koncept kurikula orijentiranog na ishode relativno novijeg datuma. „U SAD-u se javlja početkom 60-ih godina i traje s različitim varijacijama do danas, dok u Europi njegov razvoj počinje koncem 80-ih te se, nakon intenzivnog razvoja tijekom 90-ih i u posljednjim godinama 20. stoljeća širi na većinu europskih zemalja.“ (Baranović, 2007, str. 295). Također, brojna su istraživanja pokazala kako nastanak kurikula koji je usmjeren na ishode (eng. *outcome oriented*) u europskim zemljama nije rezultat isključivo obrazovnih reformi, već potreba zbog „nastanka ekonomije utemeljene na znanju i širenje utjecaja globalizacijskih procesa na društveni život.“ (Baranović, 2007, str. 295).

Švedski Nacionalni kurikulum koncipiran je tako da daje općenita određenja osnovnih, zadanih komponenti. Službeni bi naziv, preveden na engleski jezik, bio *Curriculum for the compulsory school, preschool class and the recreation centre*, a na snazi je od 2011. godine, kada ga je službeno izglasala i potvrdila švedska Nacionalna agencija za obrazovanje *Skolverket*, koja djeluje pri Ministarstvu obrazovanja. „Osim ciljeva i vrijednosti na kojima se zasniva obvezno obrazovanje navodi smjernice koje opisuju dvije vrste ciljeva. 1. ciljeve koji usmjeravaju rad škola u ostvarivanju ciljeva obveznoga obrazovanja i 2. ciljeve koji definiraju minimalna očekivana postignuća učenika po završetku obveznog obrazovanja (također su iskazani u formi ishoda, tj. očekivanih učeničkih znanja, vještina, vrijednosti i stavova).“ (Baranović, 2007, str. 301). Kurikul ujedinjuje tri zasebna kurikula: kurikulum za obvezatno školovanje, kurikulum za obvezatno školovanje djece s poteškoćama i kurikulum za posebnu školu. U uvodu se navodi kako Kurikul sadržava tri dijela:

1. fundamentalne vrijednosti i zadatke škole
2. opće ciljeve i smjernice za obrazovanje
3. silabe nastavnih predmeta i očekivane ishode.

Vlada je ta koja određuje temeljne vrijednosti i zadatke škole, opće ciljeve i smjernice za obrazovanje i silabe nastavnih predmeta, dok Nacionalna agencija za obrazovanje određuje ishode za svako pojedino razdoblje obvezatnog obrazovanja. U prvom odjeljku, u kojem se objašnjavaju fundamentalne vrijednosti i zadatci škole, navodi se kako se cijeli nacionalni školski sustav temelji na demokratskim vrijednostima, zagovara se ravnopravnost svih učenika neovisno o spolu, nacionalnosti, vjeri ili rasi. Ističu se važnosti individualnog rasta

i razvoja te kako bi škola trebala zadovoljavati individualne potrebe učenika. Škola bi morala poticati učenike na samostalno otkrivanje vlastitih vrijednosti i na to kako svojim vrlinama mogu pridonijeti dobrobiti društva. Posebno se naglašava potreba za razvojem razumijevanja i empatije kod učenika s obzirom na internacionalnost i raznolikost švedskog društva. I učenici i roditelji te uža i šira društvena zajednica zagovaraju otvorenost škole za nove i kreativne ideje. Škola njima predstavlja mjesto sjedinjenja cjelokupnog društva. Nekoliko se puta navodi kako škola nije samo mjesto gdje su učenici izloženi novim znanjima, već se velik naglasak daje odgojnoj komponenti škole i pripremanju za budući samostalan život. Učenike se podučava i praktičnim primjerima funkcioniranja škole i upravo zbog toga imaju svoje mjesto u planiranju i vrednovanju svakodnevnoga školskog života, samostalno biraju tečajeve i predmete koje će pohađati, kao i mnogobrojne druge teme i aktivnosti, čime se razvija njihova sposobnost utjecanja na život zajednice i preuzimanja odgovornosti. Opći ciljevi i smjernice za obrazovanje podijeljeni su na osam potpoglavlja, a to su: norme i vrijednosti, znanje, odgovornosti i prava učenika, škola i kućanstvo, promjene i suradnja, škola i okolina, procjenjivanje (vrednovanje) i ocjene te obveze i odgovornosti ravnatelja.

Naravno, uz Nacionalni kurikulum postoje i predmetni kurikuli, ono što je najvećim dijelom zanimanje ovoga rada, predmetni kurikulum za nastavu materinskoga jezika. Kako je već spomenuto, sam predmet i njegovi ciljevi vrlo su kratko, jasno i precizno objašnjeni. Činjenica kojoj to ide u prilog i zašto takav sustav uopće može funkcionirati je to što učitelji i ravnatelji odnosno škole i općine imaju puno veću autonomiju u odlučivanju, stoga Nacionalni kurikulum (pa tako i predmetni kurikuli) služe samo kao okvir onoga što će se raditi. Puno je više pozornosti posvećeno samom vrednovanju tih propisanih ishoda, ali o tome će biti više riječi u nastavku rada.

4. KURIKULNA REFORMA U HRVATSKOJ

Hrvatski obrazovni sustav trenutačno prolazi kroz cjelovitu reformu obrazovanja. Od početka akademske godine 2018./2019. program se eksperimentalno provodi u 46 osnovnih škola u prvim, trećim i sedmim razredima. Škole koje sudjeluju u eksperimentalnom provođenju reforme izabrane su natječajem po principu da se obuhvate sve županije. „Kurikularna reforma jedna je od prvih mjera kojom započinje realizacija

Strategije obrazovanja, znanosti i tehnologije na kojoj će raditi veliki broj stručnjaka i radnih skupina.“ (http://www.kurikulum.hr/sto_ukljucuje_kur_reforma/, 26. 7. 2018.). Ključan je doprinos svih koji su uključeni u nastavni proces poput nastavnika, učitelja, stručnih suradnika, ravnatelja i znanstvenika, kako bi reforma bila prvotno dobro osmišljena, u skladu sa stvarnim potrebama obrazovnog sustava i društva generalno, a zatim i provedena. Cjelokupna javnost, i stručna i laička, slaže se kako je obrazovnom sustavu nužna reforma trenutačno zastarjela školskog sustava. Cilj i osnovna zadaća kurikulne reforme su uspostaviti novi, suvremeni sustav obrazovanja u Hrvatskoj koji će biti usklađen s potrebama učenika i društva budućnosti. Učenicima će se nastojati osigurati pristup korisnim i smislenim sadržajima koji se međusobno nadopunjuju i upućuju učenike na rješavanje svakodnevnih životnih situacija, potrebama suvremenog društva i svijeta rada. Roditeljima će se omogućiti veća uključenost u život školske zajednice te brze i točne povratne informacije o postignućima vlastitog djeteta. Predviđeno je da će učitelji, nastavnici te ostali provoditelji odgojno-obrazovnog procesa dobiti veću slobodu u odlučivanju i radu, više vremena za neposredan odgojno-obrazovni rad, a manje administrativnih poslova, mogućnost fleksibilnog kreiranja i planiranja poučavanja na dnevnoj, tjednoj i mjesečnoj bazi, veću kreativnost u radu te da će se osnažiti profesionalna uloga, što bi nužno trebalo biti potkrijepljeno i većom stručnošću i cjeloživotnim ulaganjem u vlastita znanja i vještine. Jasno je da su to velike i cjelovite promjene koje će izmijeniti hrvatski obrazovni sustav iz temelja.

Odgojno-obrazovni ciklus podijeljen je na tri podciklusa. Prvi se ciklus odnosi na prvi i drugi razred, drugi ciklus na treći, četvrti i peti te treći ciklus na šesti, sedmi i osmi razred, što je definirano Nacionalnim kurikulumom za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje koji je „polazišni dokument obveznog obrazovanja u Republici Hrvatskoj kojim se omogućava razvijanje generičkih kompetencija bitnih za ostvarivanje osobnih potencijala, nastavak obrazovanja i cjeloživotno učenje koje je temelj aktivnoga i odgovornoga sudjelovanja u društvu.“ (Skupina autora, 2016). Obrazovni ciklusi podijeljeni na taj način malo bolje odgovaraju kognitivnim razvojnim fazama djeteta (prema Piagetu) od dosadašnje podjele od prvog do četvrtog razreda i od petog do osmog razreda, ali ponovno ne odgovaraju u potpunosti jer bi idealan oblik bio 3 + 3 + 3, kako je osnovnoškolsko obrazovanje organizirano u Švedskoj. „Planiranjem odgojno-obrazovnoga sustava na predloženi način uskladit će se očekivanja koja se pred djecu stavljaju u predškolskome razdoblju i u prvim razredima osnovne škole, ali i očekivanja prije i poslije prijelaza učenika iz razredne u

predmetnu nastavu, što bi prijelaze trebalo učiniti jednostavnijima i lakšim za učenike i za učitelje.“ (Skupina autora, 2016, str. 14).

Reforma se sastavljala i razvijala stupnjevito, a neke su od osnovnih sastavnica koje sadržava: „izrada kurikula svih razina i vrsta odgoja i obrazovanja temeljenih na odgojno-obrazovnim ishodima; prijedlog novog sustava vrednovanja, ocjenjivanja i izvještavanja o učeničkim postignućima; sustavno osposobljavanje učitelja za primjenu novih kurikula i promjene u procesu poučavanja i učenja, novi priručnici, udžbenici, pomoćna nastavna sredstva i digitalni sadržaji.“ (http://www.kurikulum.hr/sto_ukljucuje_kur_reforma/, 30. 8. 2018.).

4.1. Razlike Nastavnog plana i programa i Nacionalnog kurikula

„Glavna razlika između Nastavnog plana i programa i kurikula jest u načinu na koji se utvrđuju i strukturiraju obrazovni sadržaji i sustav njihova prenošenja na učenike.“ (Bežen, 2017, str. 12). Plan i program kao način planiranja i provođenja obrazovanja pomalo je zastario oblik koji je u tradiciji hrvatskoga obrazovnog sustava. Temelji se na didaktici i metodici svakoga pojedinog predmeta koje određuju odnos između učitelja i učenika, strukturu nastave, način vrednovanja učenika te sva ostala obrazovna pitanja. Jednostavno rečeno, to je popis sadržaja koje učenici moraju proći i usvojiti. Sadržaji su raspoređeni u razrede i nastavne predmete koji imaju točno određenu satnicu, a nastavnim su predmetima određene nastavne teme.

Kurikul, kako je već spomenuto, znatno je mlađi koncept organizacije nastave. „Znanstvena osnova kurikula nisu pedagogija i didaktika, nego edukologija i teorija kurikula, znanstvene strukture koje su nastale i razvile se u SAD-u, u skladu s obrazovnim potrebama liberalnog kapitalističkog društva.“ (Bežen, 2016, str. 12). Glavna je značajka kurikula, koja ide na ruku potrebama suvremenog društva, znatno bolje prožimanje i usklađivanje sadržaja te konstantna korelacija ne samo sadržaja već i nastavnih predmeta. Kurikul ne nudi samo odgovor na pitanje *što* učiti već daje i odgovore na pitanja *zašto* i *kako* učiti. Sastavnice kurikula koje ga određuju su: ciljevi učenja, sadržaji učenja, uvjeti učenja i ishodi učenja odnosno vrednovanje učeničkih postignuća. „Točno je naznačeno kako su učenik, učitelj te ciljevi i sadržaji učenja povezani mnogostrukim funkcionalnim vezama, dok je nastavni program samo obvezujuća orijentacija za učitelje i pisce udžbenika koji sami određuju i vrednuju tijekom odgojno-obrazovnog procesa.“ (Bežen, 2008, str. 261). Iz svega je navedenog vidljivo da je kurikul znatno složeniji i

komplikiraniji dokument koji pokušava sadržajno sjediniti nastavne predmete i sadržaje te ponuditi rješenja za preinake s obzirom na individualne potrebe učenika, škole i zajednice.

4.2. Kritika kurikula

Iako se cjelokupna hrvatska javnost, i ona stručna i ona manje stručna, slaže da je hrvatskomu obrazovnom sustavu potrebna reforma i uvođenje novog sustava obrazovanja koje je usklađeno s potrebama današnjice, postoje i brojne argumentirane kritike kurikula. Reformi je potrebno pristupiti „postupno i nakon temeljite analize postojećega stanja, uz stalni nadzor najvišeg državnog tijela, to jest Sabora Republike Hrvatske.“ (Skupina autora, 2017, str. 26). Trebalo bi se voditi iskustvima mnogih europskih i svjetskih zemalja, koja su pokazala da samo donošenje kurikula kao glavnog dokumenta za provedbu odgoja i obrazovanja nije dovoljno da bi reforma bila uspješna (Skupina autora, 2015). Naime, za uspješno provođenje reforme i uvođenje kurikula treba ostvariti određene preduvjete koji su uglavnom povezani s gospodarskim i ekonomskim stanjem države. Upravo bi se time morala voditi i reforma hrvatskoga obrazovnog sustava te bi reformu trebalo provesti u skladu s trenutačnim stanjem i u okvirima svojih ekonomskih mogućnosti.

Jedna je od osnovnih, i možda najvažnih, kritika odnosno preporuka Znanstvenoga vijeća za obrazovanje i školstvo Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti da treba mijenjati samu metodologiju kurikula. Navode kako se tablice u kojima su raspoređeni očekivani ishodi u praktičnoj primjeni kurikula ne mogu uspješno ostvariti u svakodnevnoj nastavi, ni koncepcijski ni sadržajno (Skupina autora, 2015). Nadalje, Vijeće smatra da Kurikul obiluje greškama koje proizlaze iz nedovoljne stručnosti članova ekspertne skupine. „U opis pojedinih tema valja uključiti pomno odabrane, promišljene sadržaje, dakle one najvažnije bez kojih uspješan nastavni rad s učenicima ne bi bio moguć.“ (Skupina autora, 2017, str. 26). Nužna je stručnost ekspertne skupine kojoj bi se trebali priključiti najbolji stručnjaci STEM⁶ područja, hrvatskoga jezika i povijesti, kako bi sadržaji koje kurikul obuhvaća bili kvalitetni. Učitelji, nastavnici i profesori koji će voditi učenike k očekivanim ishodima moraju biti intenzivno i kontinuirano uključeni u cjeloživotno obrazovanje i napredovanje; pratiti nove trendove obrazovanja, potrebe učenika i pohađati stručne skupove koji bi pridonijeli njihovoj stručnosti. Stalno i stručno usavršavanje nastavnog

⁶ Termin iz engleskog govornog područja koji uključuje četiri riječi: *science*, što se odnosi na prirodne znanosti – fiziku, kemiju, biologiju i geologiju; *technology* i *engineering*, što podrazumijeva tehničke znanosti, informatiku itd., te *mathematics*, odnosno matematiku.

kadra trebao bi biti jedan od temeljnih ciljeva reforme, a kako bi sami učitelji i nastavnici bili motiviraniji nužno je poboljšanje njihova materijalnog i društvenog statusa (Skupina autora, 2015). Također, velike se kritike iznose i na samu koncepciju ishoda koji su preširoko formirani odnosno nestandardizirani te nedostatak sadržaja (barem nekoga minimalnog okvira koji bi trebao biti jasno određen). Ante Bežen u svojoj recenziji Kurikula kaže kako nastava koja je koncipirana prema nejasnim i nestandardiziranim ishodima lako prelazi u površan rad i obrazovanje bez konkretnog cilja, a to naravno nije ono čemu bi se trebalo težiti u reformi školstva (Skupina autora, 2016).

4.3. Predmetni kurikulum za nastavni predmet Hrvatski jezik

„Nacionalnim kurikulumom za nastavni predmet određuje se svrha i ciljevi učenja i poučavanja, struktura predmeta u cijeloj odgojno-obrazovnoj vertikali, odgojno-obrazovni ishodi, opisi razina usvojenosti ishoda, učenje i poučavanje te vrednovanje u nastavnom predmetu.“ (<http://www.kurikulum.hr/predmetni-kurikulumi/>, 30. 8. 2018.) Prijedlog nacionalnog kurikula za nastavni predmet Hrvatski jezik, koji je objavljen u veljači 2016. godine, u konačnici je prihvaćen te se od tekuće akademske godine primjenjuje u već spomenutim školama i razredima koji su izabrani za eksperimentalno provođenje kurikula. Na izradi nastavnog kurikula sudjelovali su članovi stručne ekspertne skupine izabrani javnim pozivom, nastavnici hrvatskoga jezika, srednjoškolski i osnovnoškolski profesori te učitelji razredne nastave. Mana je, doduše, da u izradu predmetnog kurikula nisu uključeni sveučilišni profesori i međunarodno priznati znanstvenici koji bi znatno pridonijeli većom stručnošću i točnošću sadržaja i podataka. Kao što je već spomenuto, jedna od kritika kurikula jest činjenica da pojedini dijelovi nisu u skladu sa znanstvenim činjenicama i spoznajama zbog nedovoljne upućenosti ekspertne skupine u sadržaje matičnih znanosti nastavnog predmeta Hrvatski jezik, poput lingvistike, znanosti o književnosti, stilistike, mediologije, filmologije i dr. (Skupina autora, 2017).

Kao i u svim ostalim kurikulumnim dokumentima, Kurikul za nastavni predmet Hrvatski jezik oblikovan je tako da je dijete u središtu odgojno-obrazovnog procesa. „Domene/koncepti u organizaciji predmetnog kurikula čine gradivnu strukturu i protežu se kroz cijeli period poučavanja, a unutar svake domene/koncepta određeni su odgojno-obrazovni ishodi.“ (Skupina autora, 2016, str. 3). Odgojno-obrazovni ishodi predstavljaju iskaze o tome što se od učenika očekuje s obzirom na određenu domenu/koncept te su s time jasno upoznati i učenici i njihovi roditelji. Ishodi su koncipirani kao cjeline, a uključuju i samu razradu te

preporuku za ostvarivanje. Ipak, i za Kurikul predmeta Hrvatski jezik brojne su kritike na nedostatak sadržaja. Martina Kolar Billege u svojoj recenziji Kurikula navodi kako se učenike stalno rasterećuje sadržaja, ali bez prethodnog razmišljanja o znanstvenim pokazateljima o preopterećenosti. Takvim nestručnim izborom sadržaja djeci onemogućujemo stjecanje znanja u cijelosti (Skupina autora, 2016).

Sam dokument Nacionalnog kurikula za nastavni predmet Hrvatski jezik sastavljen je od uvoda, opisa predmeta Hrvatski jezik, odgojno-obrazovnih ciljeva učenja i poučavanja u predmetu Hrvatski jezik, domena u organizaciji Kurikula predmeta Hrvatski jezik (Komunikacija i jezik, Književnost i stvaralaštvo, Kultura i mediji), najopsežnijeg dijela odgojno-obrazovnih ishoda za svaki pojedini razred u nastavnom predmetu Hrvatski jezik, odlomka o povezanosti s drugim odgojno-obrazovnim područjima i međupredmetnim temama, smjernicama za učenje i poučavanje predmeta Hrvatski jezik koje uključuju iskustva učenja, ulogu učitelja i nastavnika, materijala i izvora potrebnih za rad, okruženja i vremena učenja i poučavanja te načina grupiranja djece i učenika. Posljednji se odlomak odnosi na vrednovanje odgojno-obrazovnih ishoda u predmetu Hrvatski jezik.

4.3.1. Odgojno-obrazovni ciljevi učenja i poučavanja u predmetu Hrvatski jezik

Već u samom navođenju ciljeva odgoja i obrazovanja za nastavni predmet Hrvatski jezik vidimo znatnu razliku od ciljeva propisanih Nastavnim planom i programom za isti nastavni predmet. Svi su ciljevi usmjereni na svakodnevnu korist i upotrebu materinskoga jezika. Naglašena je potreba za poznavanjem materinskoga jezika u cilju svakodnevne komunikacije i sporazumijevanja, prenošenja informacija te iznošenja vlastitih misli, osjećaja, promišljanja i stavova. Odgojno-obrazovni ciljevi prema Nacionalnom kurikulu za nastavni predmet Hrvatski jezik su (Skupina autora, 2016, str. 9):

- ovladavanje temeljnim jezičnim djelatnostima slušanja, govorenja, čitanja, pisanja i prevođenja te njihovim međudjelovanjem i jezičnim znanjem hrvatskoga standardnog jezika; stvaranje pisanih i govorenih tekstova različitih sadržaja, struktura, namjena i stilova te razvijanje aktivnog rječnika
- stjecanje navike potrebe za čitanjem različitih neprekinutih, isprekidanih, mješovitih i višestrukih tekstova u osobne, obrazovne, javne i poslovne svrhe
- samostalno čitanje, razumijevanje, tumačenje i interpretiranje reprezentativnih tekstova hrvatske i svjetske književnosti na temelju osobnog čitateljskog iskustva i znanja o književnosti te razvijanje kritičkog mišljenja i literarnog ukusa

- otkrivanje različitih načina čitanja razvijajući iskustva čitanja koja oblikuju i preoblikuju osobna iskustva te ostvarivanje novih perspektiva, poticanje razvoja mašte i refleksije o svijetu, sebi i drugima
- pronalaženje u različitim izvorima sadržaje i informacije o kojima se kritički promišlja, procjenjuje njihova pouzdanost i korisnost, prepoznaje kontekst i namjera autora te primjenjuje višestruka pismenost, samostalno rješavanje problema i donošenje odluka
- razvijanje vlastitoga jezično-kulturnog identiteta komunikacijom na jednom ili više djelatnih jezičnih idioma materinskoga jezika te poštivanje različitih jezičnih i kulturnih zajednica te njihovih vrijednosti.

Jasno je kako su tako definirani ciljevi puno sličniji ciljevima definiranim u švedskom Nacionalnom kurikulumu. Karakterizira ih primjena u svakodnevnom životu učenika, otvorenost prema budućnosti i međukulturalnosti te poticanje razvoja kompetencija koje će učenicima biti od koristi i kao individuama i kao aktivnim članovima društvene zajednice.

4.3.2. Domena Komunikacija i jezik

Domene ili koncepti općenito jedinice su koje čine gradivnu strukturu svakog predmeta, pa tako i nastavnog predmeta Hrvatski jezik, koji čine tri znanstveno utemeljene i međusobno povezane domene. Unutar domena precizno su razjašnjeni odgojno-obrazovni ishodi, odnosno jasno je naznačeno što se očekuje od učenika u određenoj domeni te su određena poželjna znanja, vještine i stavovi koje bi učenici trebali usvojiti.

Kao prva domena u nastavnom predmetu Hrvatski jezik javlja se domena Komunikacija i jezik, koja se odnosi na konkretnu upotrebu jezika, odnosno upotrebu jezika u kontekstu. Nastava i sadržaji te domene koncipirani su tako da se učenika dovodi u različite komunikacijske situacije u kojima učenik onda primjenjuje svoje komunikacijske vještine i strategije jezičnih djelatnosti; slušanja, govorenja, čitanja i pisanja. Glavna je svrha da se učenik što više izražava, iznosi svoje stavove i vrijednosti o različitim temama i prenosi informacije i vijesti različita sadržaja, kako bi se kasnije u stvarnim životnim situacijama mogli što bolje izraziti. Kroz komunikaciju u različitim situacijama i tematikama uče se i komunikacijskom bontonu. Jednostavno rečeno, temeljni je zadatak domene Komunikacija i jezik usvajanje uporabnih mogućnosti jezika. Prema Kurikulumu za Hrvatski jezik (Skupina autora, 2016, str. 5) ta domena obuhvaća razvoj:

- jezične, uporabne, strategijske i društveno-jezične kompetencije

- kompetencije razumijevanja i stvaranja tekstova različitih vrsta i struktura u različite svrhe i namjene
- socijalizacijske sposobnosti učenika, tj. razmjenu ideja, mišljenja, iskustva, osjećaja u međudjelovanju s drugim različitim kontekstima, medijima i komunikacijskim situacijama
- komunikacijskih strategija radi razumijevanja i stvaranja teksta na temelju prije stečenog znanja i učenja
- sposobnosti pumnoga čitanja obavijesnih i književnih tekstova, tj. analizu i interpretaciju teksta te razumijevanje konteksta i značenjskih slojeva
- svijesti o sebi kao osobi koja izgrađuje, poštuje i izražava vlastiti (jezični) identitet i poštuje identitet drugih u okviru jezične i kulturno-jezične govorne zajednice.

Za domenu Komunikacija i jezik očekivani su ishodi podijeljeni u osam kategorija, a to su: razgovaranje, slušanje, govorenje, čitanje, pisanje, gramatika, leksik i jezik u kontekstu. U obliku tablice prikazani su ishodi za svaki razred i svaku kategoriju određene domene. Domene su označene slovima A, B i C, gdje slovo A označuje domenu Komunikacija i jezik. Brojka koja dolazi iza slova odnosi se na razred (prvi, drugi, treći ili četvrti), a treća oznaka, odnosno još jedna brojka označava redni broj ishoda. Radi što zornijeg prikaza navest ćemo i primjer.

Tablica 2.

PRVI RAZRED	DRUGI RAZRED	TREĆI RAZRED	ČETVRTI RAZRED
A.1.7. Učenik prepoznaje razliku između mjesnoga govora i standardnoga hrvatskoga jezika.	A.2.7. Učenik uspoređuje mjesni govor i standardni hrvatski jezik.	A.3.7. Učenik prepoznaje razliku između zavičajnoga govora i standardnoga hrvatskoga jezika.	A.4.7. Učenik objašnjava razliku između zavičajnoga govora i standardnoga jezika.

Vidljivo je kako se povećava i proširuje sadržaj ishoda iz razreda u razred s obzirom na učeničke kognitivne i psihomotoričke sposobnosti. U prvom razredu kreće se od onoga što je učeniku najbliže, najpoznatije, a to je mjesni govor. U govoru kojim je svakodnevno okružen još od najmlađe dobi uočava i prepoznaje razlike od standardnojezičnoga govora

kojim postupno sve više postaje izložen posredovanjem učitelja/ice i školske ustanove općenito. U drugom razredu učenik uspoređuje mjesni i standardni govor, što je u skladu s njegovim kognitivnim razvojem. U trećem razredu mjesni govor smješta se u zavičajni govor kojem pripada te je važno da učenici uoče i prepoznaju razlike između zavičajnoga govora i standardnoga jezika, dok u četvrtom razredu objašnjavaju razlike koje su prethodno prepoznali.

4.3.3. Domena Književnost i stvaralaštvo

Druga je po redu domena za nastavni predmet Hrvatski jezik domena Književnost i stvaralaštvo. U središtu te domene nalazi se književni tekst koji predstavlja i polaznu točku cijele domene. Učenici čitaju, odnosno iščitavaju tekstove, međusobno ih uspoređuju te iznose svoje refleksije s obzirom na književni tekst. Tekstovi imaju svrhu zabaviti, ali i poučiti učenike. Recepcijom književnog teksta, ali i njegovom analizom učenici bi trebali iznositi vlastite stavove, osjećaje i razmišljanja koji su temeljeni na osobnom, ali i umjetničkom, jezičnom i spoznajnom poimanju svijeta oko sebe. Prema Kurikulu (Skupina autora, 2016, str. 5) domena Književnost i stvaralaštvo obuhvaća:

- razumijevanje, interpretiranje i vrednovanje književnog teksta sa svrhom osobnog razvoja, stjecanja i razvijanja znanja i stavova te vlastitoga stvaralaštva
- razumijevanje stvaralačke i umjetničke uloge jezika i njegova kulturnoga značenja
- povezivanje jezičnih djelatnosti, aktivne uporabe rječnika i temeljnoga znanja sa svrhom dubokoga i asocijativnoga razumijevanja teksta
- stvaralačko i kritičko mišljenje, sposobnost izražavanja jedinstvenoga i osobnoga doživljaja te nadograđivanje vlastitoga iskustva
- potrebu za čitanjem i pozitivan stav prema čitanju iz potrebe i užitka
- osobni i nacionalni kulturni identitet te razumijevanje općekulturnoga nasljeđa
- razvoj kreativne verbalne i neverbalne komunikacije, kritičkoga mišljenja i stvaralaštva.

Za domenu Književnost i stvaralaštvo očekivani su ishodi podijeljeni u pet kategorija, a to su: recepcija, književni tekst, vrednovanje/kontekst, izbor teksta i stvaralaštvo. Vidljivo je da se kreće od najjednostavnije recepcije, dok vrhunac predstavlja stvaralaštvo u kojem učenici stvaraju i iskazuju svoje umijeće stvaranja nečega novog i kreativnog na temelju svih sadržaja književnosti kojima su do tada bili izloženi. Ono što se posebno potiče sadržajima književnosti s tako koncipiranim ishodima jest čitalačka pismenost i potreba za

čitanjem kao prema aktivnosti koja ima svrhu opustiti, zabaviti i poučiti. Važno je da kod učenika najmlađe školske dobi razvijemo ljubav prema čitanju općenito, koju će učenik graditi i povećavati dalje kroz život. Pogreška koja se često događala u dosadašnjem sustavu jest ta da su učenici bili usredotočeni samo na lektirna djela i ono što moraju pročitati da bi zadovoljili sadržaj Nastavnog plana i programa. Uglavnom ih se ispitivalo bezbroj nevažnih činjenica i podataka o djelu koje učenici vrlo lako mogu pronaći i na internetskim stranicama i u drugoj literaturi. Time se učenike još više udaljavalo od književnosti i čitanja općenito. Ipak, javljaju se i kritike koje ističu činjenicu da se nigdje ne spominje hrvatski književni kanon, a obzirom na to da je predmet materinskoga jezika predmet koji nosi obilježja nacionalnog identiteta, to bi bilo prijeko potrebno (Skupina autora, 2016).

Tako koncipirani ishodi imaju puno više sličnosti sa švedskim principom rada, u kojem učenici svaki školski dan započinju čitanjem knjige odnosno djela po izboru. Naime, jednom tjedno cijeli razred odlazi u knjižnicu gdje im knjižničar/ka pripremi predavanje o nekoj knjizi ili aktualnoj temi povezanoj s književnošću po izboru. Nakon toga učenici imaju slobodno vrijeme koje provode u knjižnici, a nakon završetka toga nastavnog sata izaberu dvije knjige koje će posuditi za taj tjedan. Do idućeg susreta za tjedan dana učenici svaki dan započinju čitanjem odabranih knjiga. Često netko od učenika prezentira knjigu koja ga se najviše dojmila i time je preporučuje ostalim učenicima. Tako učenici, uz to što vježbaju čitanje, razvijaju vlastiti književni ukus, slobodno istražuju i upoznaju sebe i svoje interese, razvijaju kritičko mišljenje i stvaraju ljubav prema čitanju. To je dobar primjer kako učenike potaknuti na čitanje te im osvijestiti samu važnost čitanja, a Nacionalnim kurikulumom i ishodima koji su njime propisani takva bi se praksa mogla primijeniti i u naše škole.

U tablici koja slijedi prikazat ćemo primjer ishoda za domenu Književnost i stvaralaštvo upravo u kategoriji izbor teksta. Slovom B označena je domena, prva brojka označuje razred, a druga redni broj ishoda.

Tablica 3.

PRVI RAZRED	DRUGI RAZRED	TREĆI RAZRED	ČETVRTI RAZRED
B.1.4. Učenik izabire ponuđene	B.2.4 Učenik samostalno izabire književne	B.3.4. Učenik redovito čita iz užitka i	B.4.4. Učenik redovito čita iz užitka i

književne tekstove i čita/sluša ih s razumijevanjem prema vlastitome interesu.	tekstove i čita/sluša ih s razumijevanjem prema vlastitome interesu.	prema vlastitome interesu te razlikuje vrste knjiga za djecu.	prema vlastitome interesu te razlikuje vrste knjiga za djecu.
--	--	---	---

4.3.4. Domena Kultura i mediji

Domena Kultura i mediji treća je po redu domena za nastavni predmet Hrvatski jezik. Njezini su ishodi koncipirani u pet kategorija, a to su: informacijska pismenost, medijska pismenost, dekonstrukcija medijske poruke, kulturalnost i kulturni događaji. U središtu domene nalazi se tekst koji treba razumjeti i analizirati s različitih društvenih, kulturnih i međukulturalnih aspekata. Učenici povezuju različite tekstove i njihove oblike, analiziraju odnos autora i publike, uočavaju sličnosti i razlike visoke umjetnosti i popularne umjetnosti. Sadržajima te domene učenike se potiče na pozitivno djelovanje u društvenoj zajednici, razvijaju se znanje i svijest o sebi i svojoj kulturi, ali i kako istodobno uvažavati različita uvjerenja i vrijednosti. Prema Kurikulu domena obuhvaća:

- povezivanje jezičnih djelatnosti, aktivne uporabe rječnika i temeljnoga znanja sa svrhovitim pristupom informacijama te kritičko vrednovanje i kreativnu uporabu informacija radi rješavanja problema i donošenja odluka
- komunikacijske i prezentacijske sposobnosti: stvaranje medijskih poruka i njihovo odgovorno odašiljanje, kritički odnos prema medijskim porukama, razumijevanje utjecaja medija i njihovih poruka na društvo i pojedinca
- razumijevanje kulture s gledišta svakodnevnoga života, s društvenoga gledišta, kulture u odnosu na popularnu kulturu i kulture u odnosu prema književnosti i ostalim umjetnostima te utjecaj kulture na oblikovanje vlastitoga kulturnog identiteta
- svijest o jedinstvenosti i vrijednosti različitih mišljenja, stavova i ideja, društva i kultura sa svrhom uspješne komunikacije te razumijevanja drugih i drukčijih.

Sadržajima domene učenicima treba osvijestiti pojam kulture kao načina prenošenja tradicije i života u društvenoj zajednici, a medije im prezentirati kao neki oblik posrednika. Važno je od najranije dobi razvijati njihovo kritičko mišljenje o različitim temama, poticati ih da stvaraju i iznose vlastito mišljenje potkrijepljeno činjenicama i znanjem, ali da istovremeno ne vrijeđaju drugoga, već ga uvažavaju i poštuju. U današnjem vremenu, u

kojem su konstantno izloženi novim informacijama, bitno je osvijestiti im činjenicu da nije sve što vide ili čuju u medijima točna informacija, da uvijek moraju i sami promisliti o viđenom ili pročitanoj i razlikovati dobre i kvalitetne medijske proizvode od onih nekvalitetnih.

U tablici koja slijedi prikazat ćemo jedan od ishoda te domene:

Tablica 4.

PRVI RAZRED	DRUGI RAZRED	TREĆI RAZRED	ČETVRTI RAZRED
<p>C.1.2.</p> <p>Učenik razlikuje različite medijske sadržaje primjerene dobi i interesu.</p> <p>tekstne vrste: časopisi za djecu, animirani filmovi, edukativni i interaktivni digitalni mediji primjereni dobi i interesima učenika, televizijske i radijske emisije za djecu, zvučne priče, kazališne predstave za djecu</p>	<p>C.2.2.</p> <p>Učenik razlikuje različite vrste medija i medijske sadržaje primjerene dobi i interesu.</p> <p>tekstne vrste: književni i zabavno-poučni časopisi za djecu, kazališne predstave za djecu, animirani, dokumentarni i igrani filmovi, edukativni i interaktivni digitalni mediji primjereni dobi i interesima učenika, zvučna priča, televizijske i radijske emisije za djecu, dječje radijsko i filmsko stvaralaštvo</p>	<p>C.3.2.</p> <p>Učenik razlikuje vrste medija primjerene dobi i interesima, izabire medijske sadržaje te iskazuje mišljenje o medijskim sadržajima.</p> <p>tekstne vrste: dječji časopisi, strip za djecu, kazališne predstave za djecu, animirani, dokumentarni i igrani filmovi tematski i sadržajno primjereni recepcijskim i spoznajnim mogućnostima učenika, edukativni i interaktivni digitalni mediji primjereni dobi i interesima učenika, televizijske</p>	<p>C.4.2.</p> <p>Učenik razlikuje različite vrste medija primjerene dobi i interesima, izabire medijske sadržaje te obrazlaže mišljenje o njima.</p> <p>tekstne vrste: dječji časopisi, kazališne predstave za djecu, animirani, igrani i dokumentarni filmovi tematski i sadržajno primjereni recepcijskim i spoznajnim mogućnostima učenika, edukativni i interaktivni digitalni mediji primjereni dobi i interesima učenika, televizijske i radijske emisije za djecu</p>

		emisije	
--	--	---------	--

U švedskom Nacionalnom kurikulumu velik je naglasak stavljen na ishode tog tipa. Način na koji će učitelji raditi s učenicima kako bi došli do ishoda uglavnom je prepušten slobodnom izboru učitelja. Jedan je od dobrih primjera iz prakse gledanje dječjeg dnevnika; emisija koja se snima posebno za djecu školskog uzrasta, a epizode su besplatno dostupne na internetu. Emisija je koncipirana tako da djecu informira o događajima u svijetu i državi, samo na njima primjeren način. Uvijek je ubačeno i nekoliko reportaža o događajima u školama diljem države. Nakon odgledane emisije rješava se mali kviz kako bi djeca uvidjela koliko su pažljivo slušala i koliko su točno primila informacije. Naravno, uz današnju se široku upotrebu medija do ishoda domene Kultura i mediji može doći i na brojne druge kreativne načine.

5. VREDNOVANJE

Vrednovanje, općenito, odnosi se na svaki oblik procjene i određivanja vrijednosti nekoga ili nečega. Kada se govori u školskim i obrazovnim okvirima, vrednovanje je „sustavno prikupljanje podataka u procesu učenja i postignutoj razini kompetencija: znanja, vještina, sposobnosti, samostalnosti i odgovornosti prema radu.“ (Skupina autora, 2010, str. 1). Obrazovni sustav na neki način počiva na vrednovanju koje proizlazi iz postavljenih ciljeva i ishoda obrazovanja. U skladu s njima određuje se svrha i model vrednovanja, a što su ciljevi i ishodi postavljeni konkretnije i preciznije, to bi i samo vrednovanje trebalo biti jednostavnije. Vrednovanje najčešće rezultira ocjenom, a sama ocjena ima tri glavne funkcije. To su: dijagnostička, prognostička i motivacijska. „Dijagnostička uloga ocjene je način konstatiranja opaženog stanja – postavljanje dijagnoze.“ (Matijević, 2017, str. 94). Učitelj ocjenom bilježi visinu ili količinu trenutačnog znanja i vještina koje je učenik iskazao. Prognostička uloga ocjene odnosi se na to da ocjene koje dodjeljujemo učenicima na neki način prognoziraju nastavak učenikova školovanja. U većini sustava učenici se u srednje škole upisuju na temelju ocjena iz osnovne škole. Na taj način dodijeljenim ocjenama usmjeravamo učenike prema onome što je za njih i reguliramo njihov odnos prema školskim obvezama (Matijević, 2017). Ipak, to ne mora uvijek biti tako jer ne reagiraju svi učenici jednako na određenu ocjenu, čime dolazimo i do treće, vrlo

kompleksne funkcije ocjene, a to je motivacijska funkcija. Znamo da svakoga motivira kada vidi da je za svoj trud i rad nagrađen, a u školskom se sustavu to odnosi na dodijeljenu ocjenu. Isto tako, kada netko nije dovoljno dobro odradio svoj zadatak, važno je znati kako dodijeliti određenu ocjenu, a da to ne ubije učenikovu volju za učenjem i napredovanjem. Učitelji su ti koji moraju znati izbalansirati sve funkcije ocjene i izvući najbolje iz vrednovanja s obzirom na to koliko mu sustav u kojem radi to dopušta. Vrednovanje se u obrazovnom sustavu, dakako, razlikuje od države do države odnosno od sustava do sustava, stoga ćemo posebno objasniti vrednovanje materinskoga jezika u hrvatskim i švedskim školama kako bi što bolje prikazali sličnosti i razlike.

5.1. Vrednovanje nastavnog predmeta Hrvatski jezik u hrvatskim školama

Načini, postupci i elementi vrednovanja u osnovnoj školi za svaki nastavni predmet proizlaze iz Nacionalnog i predmetnog kurikula, Nastavnog plana i programa za osnovnu školu, školskog kurikula te Pravilnika o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi. Samo vrednovanje uključuje tri sastavnice, a to su praćenje, provjeravanje i ocjenjivanje. „Praćenje je sustavno uočavanje i bilježenje zapažanja o postignutoj razini kompetencija i postavljenim zadacima, provjeravanje podrazumijeva procjenu postignute razine kompetencija, a ocjenjivanje je pridavanje brojčane ili opisne vrijednosti rezultatima praćenja i provjeravanja učenikovog rada prema sastavnicama ocjenjivanja nastavnog predmeta.“ (Skupina autora, 2010, str. 94). Učitelj, odnosno nastavnik je onaj koji u dogovoru s ostalim učiteljima i nastavnicima nastavnog predmeta Hrvatski jezik donosi elemente ocjenjivanja te načine i postupke vrednovanja. Oni se trebaju uskladiti na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini. Dakle, u hrvatskom obrazovnom sustavu osim Pravilnika o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi, koji je vrlo sažet i općenit, ne postoji dokument kojim se propisuju načini, postupci i elementi vrednovanja, već je to prepušteno samim učiteljima. Upravo je to velik razlog koji dovodi do neusklađenosti u vrednovanju učeničkih postignuća, što se vidi tek kada učenici prijeđu u viši stupanj obrazovanja.

Učenike se ocjenjuje brojčano i opisno. U prvom polugodištu prvog razreda osnovne škole učenike se ocjenjuje samo opisno. Prati se njihov rad i napredak te ih se priprema i upoznaje s načinima i postupcima praćenja, provjeravanja i ocjenjivanja koji slijede već od drugog polugodišta prvog razreda pa do kraja obvezatnog obrazovanja. Brojčana se skala sastoji od pet ocjena, od kojih je 1 – nedovoljan, 2 – dovoljan, 3 – dobar, 4 – vrlo dobar i 5

– odličan. Učenici tijekom školske godine odnosno polugodišta dobivaju ocjene iz svih nastavnih područja koje proizlaze iz niza usmenih i pisanih provjera te se na kraju donosi konačna zaključna ocjena. U rubriku za opisno ocjenjivanje učenika učitelj upisuje sve što misli da je bitno, a ima veze s učenikovim postignućima i učenikovim napretkom. Najveći je problem vrednovanja, a pogotovo ocjenjivanja u hrvatskom sustavu to što je poprilično podložan subjektivnosti učitelja ili halo-efektu.⁷ Nitko iznad učitelja ne određuje ili ne provjerava kako i na temelju čega učitelj daje ocjene. Ocjenjivanje se može razlikovati i među učiteljima koji rade u istoj školi, a kolike su tek razlike moguće u ocjeni učitelja iz različitih škola u različitim dijelovima države. To dovodi u pitanje stvarno znanje učenika jer, s obzirom na to da nigdje, ni jednim dokumentom nije određeno što učenik mora znati i usvojiti za ocjenu pet, kako možemo znati koliko znanje stoji iza te brojčane ocjene koju vidimo na papiru. Te se razlike najbolje mogu uočiti kada učenici prijeđu u više stupnjeve obrazovanja odnosno kad promijene učitelja ili nastavnika.

5.2. Vrednovanje nastavnog predmeta Švedski jezik u švedskim školama

U švedskom sustavu primjenjuje se znatno drukčiji način vrednovanja učeničkih postignuća koji proizlazi iz Nacionalnog kurikula. Prva i najbitnija razlika je ta što je vrednovanje i ocjenjivanje učeničkog uspjeha propisano Kurikulom, stoga je jednako za sve škole i sve učitelje. Time je osigurana puno veća objektivnost ocjene nego u hrvatskim školama. Učiteljima je točno propisano koja znanja i vještine učenik mora usvojiti i koju visinu znanja dosegnuti za određenu ocjenu. Sljedeća je velika razlika što se njihova skala ocjenjivanja sastoji od triju stupnjeva. Stupnjevi se ne bilježe brojkama već slovima – A, C i E, od kojih A predstavlja najvišu ocjenu, a E najnižu. Ocjena iz predmeta dodjeljuje se samo na kraju polugodišta odnosno na kraju godine. Tijekom polugodišta učenike se vrednuje; prati, provjerava i ocjenjuje, ali isključivo opisno. Ne dodjeljuju se nikakve brojčane ocjene, već se sve prati i bilježi, a na kraju polugodišta učitelj donosi ocjenu na temelju svega iskazanoga tijekom godine. Provjere znanja također se događaju puno ležernije, posebno u razdoblju primarnoga obrazovanja. Učenicima se stalno daju određene vježbe i zadatci koje moraju izvršiti, ali se ne ocjenjuju, već samo prikupljaju podatci o njihovoj izvršenosti. Učenicima to smanjuje stres i napetost, stoga mogu bolje pokazati svoje znanje i vještine. Nisu opterećeni ocjenom, već se trude izvršiti zadatak najbolje što mogu, ali isključivo radi vlastitog osjećaja zadovoljstva i uspješnosti. Tako se učenike

⁷ U psihologiji je to pojam koji se odnosi na pogrešku u procjenjivanju ljudi. Sastoji se od proširivanja općeg dojma o pojedincu, bilo pozitivnog ili negativnog, na njegove pojedinačne osobine.

potiče da uče radi vlastitog napretka, radi stvarnog znanja koje će im poslije trebati, a ne radi ocjene, što je, nažalost, slučaj kod mnoge djece u hrvatskim školama. Također, važno je istaknuti da učitelji u tim najnižim razredima, koji čine primarno obrazovanje, uglavnom imaju praksu dodijeliti učenicima srednju ocjenu. To objašnjavaju time da su to vrlo niske razine znanja koje je svako dijete, koje nema poteškoća u razvoju, sposobno usvojiti i da ih se zbog toga ne treba nagrađivati visokim ocjenama jer poslije ne mogu izraziti njihov napredak kada i ako do njega dođe.

Uz to unutarnje vrednovanje, koje se umnogome razlikuje od vrednovanja u hrvatskim školama, u Švedskoj se provodi i vanjsko vrednovanje učenika još od najranije dobi. Tijekom osnovne škole provodi se triput; nakon završetka trećeg, šestog i devetog razreda. Provjeravaju se znanja iz materinskoga jezika, Matematike i Engleskoga jezika i učenik te ispite mora proći kako bi prešao u sljedeći stupanj obrazovanja. Nakon trećeg razreda učitelj je taj koji provodi ispite (s obzirom na to da su djeca još mala i da je velik broj djece koju treba ispitati), ali ispite izrađuje i šalje Agencija za obrazovanja, koja određuje i način vrednovanja. Za materinski se jezik provjerava čitanje, pisanje i razumijevanje teksta. Učenici dobiju određeni tekst koji moraju pročitati, nakon toga provjerava se razumijevanje toga istog teksta odgovaranjem na pitanja povezana s tekstom, a pisanje se provjerava manjim diktatom koji također provodi učitelj. Ako je učenik zadovoljio sve kriterije, može nastaviti u viši stupanj obrazovanja, a ako se ustanovi da iskazano znanje nije dovoljno kako bi učenik nastavio obrazovanje, ponavljat će još jednom isti razred. Učitelj je onaj koji ima pravo to predložiti roditeljima uz detaljno objašnjenje, a roditelji su oni koji konačno odlučuju o tome ako pristanu na profesionalnu procjenu i preporuku učitelja.

ZAKLJUČAK

Materinski jezik kao osnovno sredstvo sporazumijevanja djece, i u školi i izvan nje, jedno je od najvažnijih sastavnica formalnog obrazovanja u svakome obrazovnom sustavu, pa tako i u Hrvatskoj i u Švedskoj. Također, materinski se jezik organizirano počinje učiti od samog početka primarnog obrazovanja.

Ovim radom željele su se prikazati sličnosti i razlike u učenju i podučavanju materinskoga jezika u Hrvatskoj i Švedskoj u primarnom obrazovanju. Detaljnim opisom i analizom dokumentacije prema kojoj se organizira nastava u tim dvjema zemljama vidljivo je da postoji veći broj razlika nego sličnosti. U oba se sustava naglašava važnost učenja materinskoga jezika kao osnove napredovanja i u svim ostalim područjima i nastave i života općenito. Međutim, načini podučavanja, metode tumačenja novih sadržaja, kao i samo provjeravanje i ocjenjivanje, uvelike se razlikuju. Sve te razlike proizlaze iz činjenice da se nastava materinskoga jezika u Hrvatskoj i Švedskoj organizira prema dvama poprilično različitim dokumentima. Dok u Hrvatskoj još vrijedi Nastavni plan i program, u Švedskoj je kao osnovni dokument za organizaciju i provođenje nastave izdan Nacionalni kurikulum. S obzirom na to da se ta dva dokumenta razlikuju u temeljima, jasno je da će se te razlike očitovati i u njihovoj praktičnoj provedbi.

Ipak, obrazovna reforma koja se trenutačno provodi u Hrvatskoj trebala bi donijeti korjenite promjene u hrvatskome obrazovnom sustavu. Uvođenjem Nacionalnog kurikula, kao i predmetnih kurikula, pa tako i Kurikula za nastavu Hrvatskoga jezika, nastava bi bila mnogo sličnija nastavi u Švedskoj i na teorijskoj i na praktičnoj osnovi. Sve bi te sličnosti proizlazile iz činjenice da bi se obrazovanje u objema zemljama temeljilo na istom tipu dokumenta, odnosno kurikulumu. Svakako treba uzeti u obzir i činjenicu da je hrvatski Nacionalni kurikulum tek u eksperimentalnoj fazi i da bi za konačnu verziju trebalo uvažiti i primijeniti i brojne kritike koje su iznijeli stručnjaci i znanstvenici.

LITERATURA

- Alerić, M. (2006). Imanentna gramatika u ovladavanju standardnojezičnom morfologijom. *Lahor*, 2, 190–196.
- Baranović, B. (2007). Europska iskustva i nacionalni kurikulum za obvezno obrazovanje u Hrvatskoj. *Institut za društvena istraživanja u Zagrebu*. 8 (2), 294–305.
- Bežen, A. (2008). *Metodika – znanost o poučavanju nastavnog predmeta*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Profil.
- Bežen, A. (2017). Uvod u temu broja *Prijedlog kurikula Hrvatskoga jezika*. *Alfa*, 1 (1), 10–11.
- Bežen, A. (2017). Hrvatski jezik u „kurikularnoj reformi“. *Alfa*, 1 (1), 12–28.
- Bogdan, N., Lasić, J. (2014). Pripremna i dopunska nastava na hrvatskome jeziku za inojezične učenike. *Lahor*, 16, 206–213.
- Buggle, F. (2009). *Razvojna psihologija Jeana Piageta*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Češi, M., Barbaroša-Šikić, M. (2007). *Komunikacija u nastavi hrvatskoga jezika, Suvremeni pristupi poučavanju u osnovnim i srednjim školama*. Zagreb – Jastrebarsko: Naklada slap i Agencija za odgoj i obrazovanje.
- Ec.europa.eu. na adresi https://ec.europa.eu/education/resources/international-standard-classification-education-fields_hr, (1. 8. 2018.)
- Grosman, M. (2010). *U obranu čitanja – čitatelj i književnost u 21. stoljeću*. Zagreb: Algoritam.
- Kurikularna reforma – online hodogram na adresi <https://mzo.hr/hr/kurikularna-reforma-online-hodogram>, (1. 8. 2018.)
- Kurikularna reforma – faze na adresi <https://eu.roadmunk.com/publish/c7e78542737e3aa8751bd3276d9a51efa66a4f93>, (1. 8. 2018.)
- Matijević, M. (2017). Izazovi vrednovanja škole i u školi. U: *Banjalučki novembarški susreti 2016: Zbornik radova sa naučnog skupa (Tom 2)* Banja Luka: Filozofski fakultet. 93–118.

- Pastuović, N. (1997). *Osnove psihologije obrazovanja i odgoja*. Zagreb: Znamen.
- Pavličević-Franić, D. (2005). *Komunikacijom do gramatike*. Zagreb: Alfa.
- Pavličević-Franić, D. (2007). Standardnojezična normativnost i/ili komunikacijska funkcionalnost u procesu usvajanja hrvatskoga jezika. *Naklada Slap i Agencija za odgoj i obrazovanje*. 34–50.
- Rosandić, D. (2005). *Metodika književnoga odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Skolverket. (2011). *Curriculum for the compulsory school, preschool class and the recreation centre 2011*. Stockholm: Ordforradet AB.
- Skupina autora. (2015). *Hrvatsko školstvo u funkciji razvoja gospodarstva i društva*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
- Skupina autora. (2016). *Nacionalni kurikulum nastavnog predmeta Hrvatski jezik – prijedlog*. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
- Skupina autora. (2016). *Nacionalni kurikulum za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje – prijedlog*. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
- Skupina autora. (2006). *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. Zagreb: Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa.
- Skupina autora. (2010). *Pravilnik o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi*. Zagreb: Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa.
- Skupina autora. (2016). *Prilozi za raspravu o cjelovitoj kurikularnoj reformi*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
- Skupina autora. (2017). *Prilozi za raspravu o obrazovnoj i kurikulnoj reformi*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
- Skupina autora. (2004). *What Makes School Systems Perform: Seeing School Systems through the Prism of PISA*. Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj.
- Žepić, M. (1991). *Latinsko-hrvatski rječnik*. Zagreb: Školska knjiga.

6. PRILOZI

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

IME I PREZIME STUDENTICE: Antea Vučijević

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA

Izjavljujem da sam diplomski rad pod nazivom Usporedba nastave materinskoga jezika u primarnome obrazovanju u Hrvatskoj i Švedskoj izradila samostalno.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koji su u radu citirani ili se temelje na drugim izvorima, bilo da su u pitanju knjige, znanstveni ili stručni članci, mrežne stranice, zakoni i sl., u radu su jasno označeni kao takvi te adekvatno navedeni u popisu literature.

U Zagrebu _____

(potpis studenta)